

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav hudební vědy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Martina Videnová

Cecilská jednota v pražském hudebním životě

Cäcilien-Verein in Prague Musical Life

Poděkování: Na tomto místě chci velice poděkovat především prof. PhDr. Martě Ottlové za laskavý přístup a odborné vedení mé práce. Velké poděkování patří rovněž PhDr. Aleně Jakubcové, Ph.D., která mi ochotně pomohla s řešením paleografických otázek a transliterací vybraných pramenů. Velký dík patří také Miloslavu Richterovi, pracovníku archivu Pražské konzervatoře, díky jehož pomoci s pramenným průzkumem jsem pro svou práci získala řadu cenných poznatků. PhDr. Kateřině Maýrové a PhDr. Michaele Freemanové, Ph.D. děkuji za přínosné konzultace. Mgr. Viktorii Hanišové, Ph.D. jsem vděčná za spolupráci při překladu dobových německojazyčných textů.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 29. 6. 2016

„Národ český od nepaměti slynul svou hudbymilovností a svou zpěvností, takže téměř příslovím se stalo, že Čech s houslemi na svět přichází. Aby ale toto mínění o nás se nevytrácelo, ano více se rozšiřovalo, starala se „Cecilka“ naše, horlivostí Vaší vedená, o to, aby staroslavná Praha se skladbami od předních mistrů a pěstitelů hudby pocházejícími seznámena byla. Při snažlivosti té nejednou se stalo, že spolek náš provedl mnohou klassickou skladbu, kterou v jiných čelnějších městech evropských teprv po letech uslyšeli. Uvažuje okolnost tuto a horlivost Vaši, s kterou jste hudbu vždy pěstoval a s kterou jste spolek náš od založení jeho až po dnešní dobu řídil, nemohu nejsrdečnější díky za toto zdárné působení Vaše Vám zatajiti a jménem všech panů spoluúdu vřelé přání zamlčeti, abyste i nadál s toutéž láskou k spolku našemu lnul, s kterou jste jej až dosud byl provázel, a provolávám Vám hlučné: „Sláva a Na zdar!“¹

¹ Dopis patrně z roku 1865, který Antonínu Aptovi napsal Josef Štěpánek, člen Cecilské jednoty. Archiv Pražské konzervatoře, sign. 2C 440.

ANOTACE:

Diplomová práce pojednává o významném pražském hudebním spolku Cecilská jednota. Především na podkladě dosud neprostudovaného a částečně také neznámého pramenného materiálu k dané problematice, který je uložen v archivu Pražské konzervatoře, poskytuje práce přehled o vzniku, vývoji, organizační struktuře a členském zázemí instituce. V dobovém kulturním a společenském kontextu je pojednáno o repertoáru zejména uměleckých koncertů tělesa, rámcově rovněž o dalších typech pestrých společenských událostí, jichž se spolek účastnil. Samostatná kapitola je věnována biografii zakladatele a ředitele spolku, Antonína Apta. V závěru práce je předložena edice Aptova návrhu rukopisných stanov pro spolek a fotografie vybraných cenných archiválií.

Klíčová slova: koncertní život, Praha, 19. století, hudební spolky, Cecilská jednota, Antonín Apt, prameny, repertoár

ANOTATION:

The thesis discusses the outstanding Prague music society Cäcilien-Verein. Primarily on the basis of the so far unstudied and partially also unknown source material concerning the relevant issue that is deposited in the Prague conservatoire archive, the thesis presents a survey of establishment, organizational structure and membership background of the institution. The period cultural and social context deals with the repertoire of primarily artistic concerts of the ensemble, and, in general features, also with other types of colourful social events in which the group participated. A separate chapter is devoted to the biography of the group founder and manager, Anton Apt. The final part of the thesis presents the edition of Apt's draft of manuscript statutes for the association, as well as photographs of selected valuable archival documents.

Key words: concert life, Prague, 19th century, music societies, Cäcilien-Verein, Anton Apt, sources, repertoire

OBSAH

Úvod	8
1. Stav bádání v literatuře	10
2. Prameny	18
2.1 <i>Obecné informace</i>	18
2.2 <i>Pramenná základna: Archiv Pražské konzervatoře</i>	19
2.2.1 <i>Fond Antonína Apta</i>	22
2.3 <i>Národní muzeum – České muzeum hudby</i>	23
2.4 <i>Národní archiv</i>	25
2.4.1 <i>Konskripce – databáze pobytových přihlášek</i>	26
2.5 <i>Archiv hlavního města Prahy</i>	27
2.6 <i>Dobový tisk</i>	27
2.7 <i>Expozice pramenného materiálu</i>	28
3. Antonín Apt ve světle pramenů a literatury	30
3.1 <i>Biografické údaje</i>	31
3.1.1 <i>Apt na půdě Pražské konzervatoře</i>	34
3.2 <i>Poslední vůle</i>	36
4. Vývoj Cecilské jednoty / Cécilien-Verein (1840 – 1865)	37
4.1 <i>Okolnosti vzniku spolku</i>	37
4.2 <i>Organizační struktura instituce</i>	40
4.3 <i>Personální zázemí tělesa</i>	42
4.3.1 <i>Spolková kniha, jmenný seznam členů</i>	43
4.4 <i>Koncepce repertoáru v dobovém kontextu</i>	53
4.4.1 <i>Koncertní produkce spolku z pohledu statistiky</i>	57
4.5 <i>Sociální uplatnění instituce</i>	60

<i>4.6 Ukončení činnosti spolku</i>	61
5. Edice rukopisného návrhu stanov pro spolek	63
Závěr	72
Soupis pramenů a literatury	74
Přílohy	78

Úvod

Práce se zabývá významným hudebně pěveckým spolkem Cecilská jednota / Cäcilein-Verein, který působil v Praze v letech 1840 – 1865.² Instituce stála u zrodu nově formujícího se veřejného koncertního provozu a je jedním z prvních spolků činných na našem území, který se orientoval na uvádění větších vokálních, vokálně instrumentálních i čistě orchestrálních děl. Spolek jsem zvolila jako předmět své diplomové práce právě dnes, kdy ve spojitosti s danou institucí slavíme významná jubilea. Roku 2015 uplynulo 150 let od ukončení činnosti Cecilské jednoty a 200 let od narození zakladatele spolku Antonína Apta (1815 – 1887), který je jednou z předních organizátorských postav dobového pražského koncertního dění. S činností Cecilské jednoty je spojena řada dalších významných hudebních zjevů domácí provenience. Mezi členy spolku nacházíme např. Antonína Dvořáka, který zde hrál na violu v době svých studií na varhanické škole.

Název instituce je zavádějící. Cecilianismus označuje reformní hudební hnutí katolické a zčásti evangelické církve, které vzniklo v průběhu první poloviny 19. století. Námi sledovaný spolek je sice rovněž pojmenován podle patronky duchovní hudby sv. Cecílie, nicméně dramaturgie repertoáru nebyla orientována na díla čistě liturgického charakteru, oproti jiným dobovým spolkům nesoucím obdobný název.³ Podle aktuálních personálních možností tělesa zařazoval Apt na programy koncertů významná, dosud v Praze neprovedená díla především soudobých autorů, čímž repertoár jednoty vyniká nad programy koncertů jiných pražských dobových institucí. Aptovým přičiněním bylo pražské publikum poprvé obeznámeno např. s některými skladbami Roberta Schumanna, Hectora Berlioze či Richarda Wagnera, se kterým byl Apt v přátelském kontaktu. Pražanům byl díky veřejným produkcím jednoty předložen moderní provozovací koncertní repertoár, který rovněž poskytoval nové, potřebné tvůrčí podněty. Produkce Cecilské jednoty však byla obecně velice rozmanitá a zahrnovala díla předních autorů různých slohových epoch.

² Další varianty názvu, které se vyskytují v literatuře a pramenech k Aptově spolku: Ceciliánská jednota / Ceciliánský spolek / Cecilský spolek / Cecilka / Cecílie / Caecilien Verein / Caecilienverein. Byť je spolek svou jazykovou povahou německou institucí, většinu členů tvořili Češi. Ve své práci budu užívat právě český název – Cecilská jednota. V práci rovněž volím české varianty jmen osob, které v dané době působily na našem území (pokud se v mnou prostudovaných dobových pramenech vyskytuje více jazykových variant).

³ Na tomto místě bychom měli uvést, že ve sledovaném období byl na našem území činný ještě jeden spolek nesoucí název Cecilská jednota. Byl založen roku 1803 v Ústí nad Orlicí jako „Jednota sv. Cecílie k pěstování hudby kostelní“.

Cílem práce je podat přehled o vzniku, vývoji a rozmanitých činnostech spolku v kontextu dobového koncertního a společenského života. Blíže se také zaměřuji na pramennou situaci k dané problematice, jelikož některé archivní fondy vykazují značné množství cenných archiválií, které dosud nebyly předmětem zevrubnějšího studia badatelů.

V úvodu práce se zabývám stavem bádání v literatuře, v rámci něhož poskytuji informace ke stěžejním pracím vztahujícím se k našemu tématu. V následující kapitole se věnuji poměrně početnému množství relevantních pramenů, které poskytují nejen významné poznatky k vývoji spolku, ale rovněž uvádí dosud neznámé údaje k biografii Antonína Apta, již zmíněného zakladatele, dirigenta a tvůrce repertoáru Cecilské jednoty. Jedná se rovněž o emeritního člena Jednoty ku zvelebení hudby v Čechách, který působil dlouhá léta na půdě Pražské konzervatoře. I přes Aptovo nesporně významné postavení v rámci dobového koncertního života se studiu jeho biografie badatelé dosud blíže nevěnovali. Práce tak zahrnuje samostatnou kapitolu, v rámci níž je o Aptově osobnosti pojednáno blíže.

Těžištěm mého podrobnějšího studia pramenného materiálu k danému tématu je zejména velké množství rukopisných dokumentů uchovaných v archivu Pražské konzervatoře. Parciálně se jedná o materiály, které konzervatoř získala do svých sbírek v rámci Aptovy pozůstalosti. Vzhledem k rukopisné povaze většiny daných archiválií a rovněž s přihlédnutím ke skutečnosti, že byly dané materiály psány především německy a z větší části kurentem (novogotické kurzívní písmo), pragmaticky jsem z časových důvodů zvolila k podrobnému studiu vedle pramenů uchovaných přímo v rámci fondu Antonína Apta zejména takové materiály, které s největší pravděpodobností vypovídají o organizačním zázemí a vývoji spolku (např. Aptovy rukopisné návrhy stanov pro spolek, spolková kniha zahrnující podpisy členů spolku, korespondence týkající se konkrétních koncertních produkcí jednoty apod.). Rovněž se ale částečně věnuji nepřehlednému souboru materiálů různého charakteru k historii Pražské konzervatoře, který zahrnuje některé listiny týkající se Aptových činností na půdě konzervatoře především v letech 1854 – 1866. V následujících kapitolách pak pojednávám o vývoji spolku a zabývám se repertoárem a typy hudebních produkcí, jichž se Cecilská jednota účastnila. V závěru práce předkládám edici Aptových rukopisných návrhů stanov pro spolek a přikládám fotografie vybraných pramenů k danému tématu. Doufám, že tato práce přinese potřebné impulsy pro v současné době poměrně ustrnulý vědecký výzkum v rámci dané problematiky.

1. Stav bádání v literatuře

Spolek Cecilská jednota byl dosud předmětem zájmu několika badatelů. Nebyla mu však věnována žádná samostatná monografická publikace, jež by podala komplexní přehled o podobě, vývoji a činnostech jednoty v kontextu dobového kulturního a společenského života v Praze. Snaha vyplnit velké mezery v bádání o dané problematice na základě podrobnějšího studia většího množství dochovaných pramenů dosud zůstává v pozadí pozornosti muzikologů.⁴ Slovníková hesla a různě zaměřené texty týkající se pražského hudebního života 19. století veskrze podávají poměrně stručné informace o existenci Cecilské jednoty. Studie zabývající se přímo danou institucí jsou skromnějšího rozsahu a poskytují spíše torzovité údaje. Stále můžeme konstatovat, že nedostatek relevantní literatury se týká problematiky hudebních spolků daného období jako takové. Byť jsou různé aspekty činností jednotlivých spolků v řadě odborných prací reflektovány detailněji, dosud v této oblasti zájmu narážíme na mnoho nezodpovězených otázek, opomíjených témat a omezenou hloubku znalostí. Tato situace patrně mimo jiné souvisí rovněž s komplikovanou dostupností některých pramenů. Řada dokumentů je nezpracovaná, tudíž pro badatele nepřístupná, případně jejich studium komplikuje nesnadno čitelný rukopis – často kurent, kterým jsou psány zejména německojazyčné dokumenty daného období. V posledních letech však bylo vypracováno několik významných prací, které do problematiky vnesly důležitá zjištění a ze kterých jsem čerpala podněty rovněž pro celkové uchopení své práce.

Nejvýznamnější studii, jež prozatím podává nejpodrobnější a nejucelenější informace přímo o Cecilské jednotě, publikoval roku 1914 hudební publicista, skladatel a právník Rudolf Freiherr von Procházka v rámci souboru německojazyčných statí *Das romantische Musik – Prag*.⁵ Publikace se zabývá vývojem pražské hudební kultury v 19. století a je zaměřena na německé hudební soubory. Cecilské jednotě se autor věnuje na necelých osmi stranách textu. I přes svůj poměrně krátký rozsah představuje práce klíčový zdroj informací o vývoji spolku. V úvodu studie autor uvádí stručné biografické údaje o zakladatelské osobnosti spolku a předkládá základní přehled o podobě a činnostech Cecilské jednoty – podává nástin vývoje spolku, zaměřuje se na program vybraných hudebních produkcí tělesa,

⁴ Výjimkou je přínosná studie Kateřiny Mařové, která rámcově pojednává o pramenech k Cecilské jednotě, viz níže.

⁵ Procházka, R.: Anton Apt und der Cäcilienverein, in: *Das romantische Musikprag*, Žatec 1914, s. 21 – 28. (dále PROCHÁZKA).

zabývá se vývojem členské základny, nastiňuje typy společenských událostí, jichž se spolek účastnil, a v závěru práce vyhodnocuje Aptovo postavení v rámci pražského hudebního života. Studii vypracoval na podkladě údajů v dobovém tisku a osobních vzpomínek Aptových současníků a přátel Franze Gerstenkorna a Adalberta Kulhanka.⁶

V rámci novodobého bádání přinesla relevantní poznatky přímo k danému tématu v první řadě studie Kateřiny Maýrové, kterou vydala Česká společnost pro hudební vědu v rámci svazku „miscellanei“ z výročních konferencí z let 2001 – 2005.⁷ Text pojednává o činnostech hudebních spolků a sdružení působících v českých zemích v 19. a 1. polovině 20. století a je zaměřen především na pramenný materiál k dané problematice, který je uchován ve sbírkovém fondu tiskové dokumentace Českého muzea hudby.⁸ Část fondu je zatím nezpracovaná. Maýrová ve své studii poskytuje informace ohledně historie muzejního fondu, odkazuje na prameny k činnosti jednotlivých (především pražských) spolků působících v uvedeném období a podává jejich stručnou charakteristiku. Cecilské jednotě se věnuje podrobněji. Kromě základních biografických údajů o zakladateli instituce autorka předkládá stručný přehled působení organizace, zahrnující zejména informace o repertoáru vybraných koncertů, jež uvádí na základě studia koncertních programů uložených v muzeu. V poznámkovém aparátu odkazuje na relevantní literaturu zabývající se pražskou hudební kulturou 19. století, nastiňuje problematiku dosavadního studia archivních pramenů reflektujících dobový pražský spolkový život. Jedná se vůbec o první práci, která se komplexně zabývá prameny k Cecilské jednotě. Maýrová odkazuje na Aptovu pozůstalost uloženou v archivu Pražské konzervatoře a některé další archiválie nehudebního charakteru vztahující se přímo k Cecilské jednotě, které dosud nebyly muzikology a historiky blíže studovány či případně vůbec uvedeny v předchozích studiích pojednávajících o daném spolku. Práce tak dle mého názoru zaujímá výsadní postavení v rámci novodobých textů zabývajících se Aptovou Cecilskou jednotou. Autorka v poznámkovém aparátu rovněž uvádí, že má v plánu vypracovat další studii, v rámci níž by se pramennou situací k Cecilské jednotě zabývala detailněji. Byť takto koncipovanou práci později nepublikovala, předložené výsledky jejího dosavadního heuristického průzkumu v rámci daného příspěvku představují důležitý inspirační zdroj pro zájemce o detailnější

⁶ Viz PROCHÁZKA, s. 28.

⁷ Maýrová, K.: Činnost hudebních spolků a sdružení z 19. století a 1. poloviny 20. století, jak je dokumentována ve sbírkovém fondu tiskové dokumentace Českého muzea hudby, s akcentací na hudební aktivitu tzv. Cecilské jednoty v Praze, in: *Miscellanea z výročních konferencí 2001 až 2005*, ed. J. Baťa, s. 144 – 183. Dále MAÝROVÁ

⁸ Dále ČMH.

studium historie spolku. Na přelomu roku 2010 a 2011 autorka uspořádala výstavu s ukázkami archivního materiálu k dané problematice.⁹

O pramenech k pražskému koncertnímu životu 19. století Maýrová rovněž pojednala v rámci periodika *Opus musicum*.¹⁰ V dané studii se autorka opět blíže zabývá stavem pramenné základny k danému tématu v rámci sbírkového fondu tiskové dokumentace ČMH, který zahrnuje řadu programů, plakátů a divadelních cedulí mapujících dobové koncertní dění v Praze. Pojednání přináší detailnější informace o příslušných materiálech. Autorka předkládá tabulku, v níž shrnuje základní údaje o pramenech – uvádí čísla kartonů, ve kterých jsou uchovány, jejich dataci a stručný popis. Práce zahrnuje také ukázky vybraných materiálů, např. koncertní návštěví k vystoupení Cecilské jednoty z 2. dubna 1851, konaného na Žofíně.¹¹

Dobový pražský koncertní život je též předmětem badatelského zájmu Michaely Freemanové, která o dané problematice pojednává v řadě studií. Ve studii *Prague's Cäcilien-Verein and its contemporaries* se autorka zabývá otázkou repertoáru Cecilské jednoty.¹² Práce se zaměřuje na repertoár tehdejších německých i českých pěveckých spolků působících na českém území a je vypracována na podkladě studia dobových pramenů. Vedle předložených stručných, nicméně poměrně cenných poznatků o celkovém vývoji a repertoáru Cecilské jednoty se autorka paralelně zabývá zejména produkcemi Žofínské akademie a poskytuje rovněž informace o zakladatelské osobnosti spolku.

Významnou publikací k danému tématu je *Bedřich Smetana – doba, život, dílo*¹³, jež zahrnuje kapitolu *Hudební Praha doby Smetanovy*, v rámci níž se Freemanová podrobněji zabývá rovněž vývojem koncertních produkcí světského i duchovního charakteru, které byly pořádané v Praze v daném období. Nastiňuje pražskou koncertní dramaturgii, zmiňuje vlivné osobnosti dobového hudebního života, uvádí místa konání veřejných koncertních produkcí i šlechtické salóny, které v koncertním životě představovaly důležitou roli. Blíže se zabývá významnými institucemi, které ve své době spoluutvářely podobu pražské hudební kultury

⁹ O výstavě pojednávám blíže na s. 28 – 29.

¹⁰ Maýrová, Kateřina: Sbírkový fond tiskové dokumentace Českého muzea hudby s akcentem na problematiku hudebního života v Praze v 19. století, in: *Opus musicum 2015 / 2*, s. 34 – 57.

¹¹ Daný pramen zahrnuje Aptovo album s programy koncertů Cecilské jednoty, viz s. 24.

¹² Freemanová, Michaela: Prague's Cäcilien-Verein and its contemporaries: Bohemian choral societies and their German (and Czech) choral repertoire, in: *Chorgesang als Medium von Interkulturalität: Formen, Kanäle*, Stuttgart 2007 (dále FREEMANOVÁ).

¹³ Mojžíšová, Olga (ed.): *Bedřich Smetana. Doba, život, dílo*, Praha 1998.

(k nimž vedle Cecilské jednoty a Žofínské akademie patří v první řadě Jednota pro zvelebení kostelní hudby v Čechách, varhanická škola či Jednota umělců pro povznesení hudby v Čechách). Zmíněným institucím se věnuje komplexně v řadě dalších studií a v této souvislosti uvádí dosud neznámé relevantní poznatky. Publikace rovněž zahrnuje kapitulu *Chronologie významných událostí pražského hudebního života*, jejíž autorkou je Olga Mojžíšová.

Množství údajů o literatuře a pramenech souvisejících s dobovým pražským hudebním životem podává ve své rozsáhlé diplomové práci Helena Matějčková.¹⁴ Práce se primárně zabývá činností Žofínské akademie (Sophien-Akademie), pražské hudební a pedagogické instituce, která byla založena roku 1840, tedy téhož roku jako Cecilská jednota. Stejně jako je tomu v případě Aptova spolku, ani Žofínské akademii se dříve žádný badatel komplexně nevěnoval. Vedle Cecilské jednoty zaujímal akademie místo nejvýznamnějšího dobového hudebního a pěveckého spolku v Praze (její činnost byla ukončena roku 1899). Vedle přehledu o celkovém vzniku, vývoji a zániku instituce, literatuře a pramenech k danému tématu, práce zahrnuje seznam hudebních produkcí akademie vymezený lety 1841 – 1850. Autorka v rámci práce nepojednává o všech publikacích a studiích, které se zabývají tematikou pražského koncertního života daného období, nicméně zmiňuje nejvýznamnější práce v rámci daného kontextu, což výrazně usnadňuje orientaci v problematice pro další badatele. Zahrnutý přehled různých typů hudebních produkcí akademie můžeme využít rovněž při komparaci repertoáru Cecilské jednoty s dobovými pražskými hudebními institucemi. Na některých produkcích rovněž spolupracovali členové obou institucí. Autorka neměla k dispozici dostatek pramenů listinné povahy, týkajících se přímo koncertů akademie, ze kterých by bylo možné sestavit programy jednotlivých představení. K Žofínské akademii se nedochoval soupis její koncertní činnosti, ani tištěné programy koncertů. Vzhledem k velkému rozsahu tématu, zmíněnému nedostatku relevantní literatury pojednávající o dobových pražských hudebních spolcích a nezpracovaným, badatelům nepřístupným dokumentům, byla pozornost práce soustředěna především na koncertní činnost instituce v rozmezí „pouhých“ deseti let.¹⁵ Soupis produkcí vypracovala Matějčková na základě

¹⁴ Matějčková, Helena: *Místo Žofínské akademie v hudebním životě Prahy 19. století: koncertní činnost v letech 1841 – 1850*, diplomová práce, FF UK Praha 2010. (dále MATĚJČKOVÁ).

¹⁵ V souvislosti se sestavováním přehledu produkcí akademie v letech 1841 – 1850 se autorce rovněž podařilo vyhledat pravděpodobná data a místa konání některých pozdějších koncertů spolku. V práci předkládá i jejich seznam.

důkladného průzkumu především dobového tisku, českého i německého. Pokud autorka v rámci tiskových zpráv dohledala příslušné údaje, u každého z koncertů, hudebních zábav a dalších vystoupení akademie, uvádí datum, místo konání a název akce, název a typ provedených kompozic, případně které další instituce na vystoupení participovaly. Podrobný tabulkový přehled se rovněž pokusila doplnit o jména interpretů a informace vztahující se k obsazení jednotlivých skladeb (např. sonáta pro housle a klavír, píseň s doprovodem klavíru apod.). Matějčková rovněž publikovala samostatnou studii shrnující dané poznatky o Žofinské akademii v rámci periodika *Hudební věda*.¹⁶ Vzhledem k blízkosti zkoumané problematiky byly předložené výsledky výzkumu badatelky velice inspirujícím zdrojem i pro mou práci.

Řadu relevantních informací k danému tématu přinesla rovněž studie Vladimíra Lébla a Jitky Ludvové *Pražské orchestrální koncerty v letech 1860 – 1895*.¹⁷ V rámci problematiky hudebních produkcí v Praze ve 2. polovině 19. století se pozornost badatelského výzkumu soustředila především na dění na poli opery. Studie reaguje na tuto nerovnoměrnost bádání a na základě studia značného množství pramenného materiálu a literatury různého charakteru předkládá celkový obraz o orchestrálních koncertech vymezeného období. Orchestrální spolky působící v Praze od roku 1860 autoři charakterizují v kulturně politickém kontextu a problematiku srovnávají rovněž s dobovou situací v jiných evropských městech. Dočteme se zde řadu cenných poznatků o vzniku a stabilizaci veřejného orchestrálního provozu – nastíněny jsou např. otázky vývoje dramaturgie koncertů pražských orchestrálních těles, statistiky repertoáru, problematika dostupnosti notového materiálu potřebného k provedení skladeb a řada dalších organizačních záležitostí. Uvedený text k Cecilské jednotě zahrnuje zejména poznatky již dříve publikované v rámci Procházkovy studie.¹⁸ V závěru práce je předložen neúplný přehled koncertů pražských orchestrálních institucí konaných ve vymezeném období (s výjimkou dobročinných koncertů a dále koncertů Pražské konzervatoře a orchestru Národního divadla). Soupis autoři sestavili na základě údajů vyhledaných v dobovém tisku.

¹⁶ Matějčková, Helena: Hudební produkce Žofinské akademie 1841 – 1850, in: *Hudební věda* 48, č. 2, 2011, s. 173 – 200.

¹⁷ Ludvová, Jitka – Lébl, Vladimír: *Pražské orchestrální koncerty v letech 1860 – 1895*, *Hudební věda* XVII, č. 2, 1980, s. 99 – 138. (Dále PRAŽSKÉ ORCHESTRÁLNÍ KONCERTY).

¹⁸ Viz PROCHÁZKA.

Velké množství užitečných informací přináší online databáze *Pražský koncertní život r. 1850 – 1881 (Prague Concert Life 1850–1881: an annotated database)*,¹⁹ jež na základě několikaletého podrobného studia zpráv, v dobových českých a německých periodikách, podává bližší informace o pražském koncertním dění v angličtině – údaje v originálním znění jsou předloženy sporadicky. Portál byl zaštitěn britskou univerzitou *School of Music of Cardiff University* a je výsledkem projektu, který vedl John Tyrell a Karl Stapleton. Z českých badatelů pak na projektu participovala Gabriela Coufalová, Jakub Michl, Alena Jakubcová či Miloš Štědroň ml. V rámci databáze můžeme vyhledat bližší informace o hudebních vystoupeních, která se v uvedeném období konala nejen v koncertních halách, ale také v hostincích, parcích a dalších místech, která nejsou primárně určena pro koncertní provoz. Vyhledávání v databázi je umožněno podle více kritérií. Portál mimo jiné poskytuje informace celkem o 59 koncertech, kterých se účastnila Cecilská jednota. Cílem projektu je zpřístupnit badatelům co nejúplnější informace k daným koncertům. Uvedené podrobnosti o jednotlivých veřejných i soukromých hudebních produkcích zahrnují datum, místo konání a název akce, program příslušného koncertu včetně základních informací o personálním obsazení a poměrně podrobné reflexe dobového tisku na proběhlé události, informace o složení publika apod. s konkrétními odkazy na prameny, ze kterých byly dané údaje čerpány. Vymezené období však v rámci databáze prozatím není zpracováno komplexně – údaje se nevztahují k produkcím přesahujícím období po roce 1862. Karl Stapleton však v současné době ve výzkumu dále pokračuje.²⁰ Projekt byl inspirován jeho disertační prací, jež poskytuje rozsáhlý soupis hudebních produkcí, které byly pořádány v Praze v letech 1858 – 1865. Daný soupis je doplněn o komentář zahrnující informace obdobného charakteru, jež poskytuje příslušná databáze.²¹

Několik důležitých poznatků k našemu tématu podává ve svém pamětním spisu ke stoletému jubileu založení Pražské konzervatoře Jan Branberger.²² Jak bylo zmíněno v úvodu práce, Apt působil řadu let na půdě dané instituce. Jeho dlouholeté profesní propojení

¹⁹ Viz prague.cardiff.ac.uk/ (30. 4. 2015)

²⁰ Dle Stapletonova vyjádření v rámci emailové korespondence ze dne 20. 5. 2016.

²¹ Stapleton, Karl: *Czech Music Culture in Prague 1858 – 1865. A catalogue of Prague concert life compiled from reports and reviews published by Czech newspapers and periodicals October 1858 - December 1865*, disertační práce, School of Humanities (Department of Music) – The University of Birmingham 2002.

²² Branberger, Jan: *Konzervatoř hudby v Praze. Pamětní spis k stoletému jubileu založení ústavu*, Praha 1911 (dále BRANBERGER).

s konzervatoří částečně zasáhlo i do chodu spolku. V jednotě rovněž vypomáhali studenti konzervatoře. Publikace zčásti vychází z německojazyčného spisu Augusta Wilhelma Ambrose, jenž k oslavě padesátiletého výročí dané instituce vydal práci shrnující její vývoj přesahující první polovinu 19. století.²³ Informace vztahující se k dějinám konzervatoře po roce 1858 Branberegger čerpal zejména na základě studia velkého množství pramenného materiálu listinné povahy, který je k dispozici v archivu konzervatoře. V závěru publikace autor předkládá přehled koncertů, které Pražská konzervatoř pořádala nebo při nichž účinkovala, a abecední seznam absolventů konzervatoře hudby a staré varhanické školy, který je vhodnou pomůckou při určování či ověřování totožnosti některých členů Cecilské jednoty.

V rámci obecně koncipovaných prací zaměřených na prameny, které se vztahují k dobovému pražskému koncertnímu životu, má velký význam ediční počín Ludmily Kubátové. U příležitosti roku české hudby (1984) zpřístupnil Národní archiv své fondy pražského policejního ředitelství a jeho presidia badatelské veřejnosti. Oba fondy zahrnují obsáhlé množství archiválií vypovídající rovněž o pražském hudebním životě v letech 1842 – 1890. Policejní ředitelství udělovalo povolení pro konání veřejných koncertů. Fondy tak zahrnují řadu rukopisných žádostí o povolení hudebních produkcí, koncertní programy a další materiály s výpovědní hodnotou o hudebních událostech různého charakteru, které se konaly v Praze. Pramenné materiály zejména pražského úřadu policejního ředitelství (částečně také uchované v rámci fondu Českého místodržitelství, Presidia českého místodržitelství a Zemského výboru) využila Kubátová pro vydání 1. svazku faksimilové edice *Z hudebního života v Praze ve 2. polovině 19. století*.²⁴ Původně měla být práce soustředěna pouze na 2. polovinu 19. století (dle Kubátové byly dokumenty z let před rokem 1850 zřejmě skartovány), v žádostech se však našlo několik písemností i ze čtyřicátých let, které tak do edice autorka rovněž zahrнула. Historikům a muzikologům s badatelským zájmem o pražský koncertní život uvedeného období tak byl poskytnut významný zdroj informací, jelikož výzkum dané problematiky byl dříve limitován velkým nedostatkem dostupného pramenného materiálu – sbírka dobových koncertních programů, plakátů a dalších materiálů Archivu hlavního města Prahy shořela při požáru v roce 1945 a archiválie Národního archivu byly dosud pro badatele přístupné v omezeném množství. V rámci edice autorka předkládá soubor vybraných

²³ Ambros, August Wilhelm: *Das Conservatorium in Prag. Eine Denkschrift bei Gelegenheit der fünfzigjährigen Jubelfeier*, Prag 1858.

²⁴ Kubátová, Ludmila: *Z hudebního života v Praze ve 2. polovině 19. století. Edice k Roku české hudby, sv. 1: 1842 – 1865*, Praha 1984.

dokumentů reflektující dobový koncertní život, který zahrnuje programy koncertů, plakáty, vstupenky, pozvánky na hudební události pořádané nejen ve veřejných koncertních sálech, ale i na místech, která jsou užívána k jiným účelům (školy, restaurace, zahrady atd.), žádosti o konání hudebních produkcí aj. Práce zahrnuje seznam vydaných dokumentů s jejich stručným popisem, 103 archiválií ve formě faksimile a soupis 818 koncertů konaných v letech 1842 – 1865. Ač předložené dokumenty neposkytují informace přímo o Cecilské jednotě, pokládám význam edice za důležitý zdroj doplňujících informací v rámci daného kontextu. Předložené faksimile představují sondu nejen do hudebních, ale také kulturně politických a sociologických souvislostí dobového pražského koncertního života.²⁵

²⁵ Dle pracovníků Národního archivu do dané edice materiály k Cecilské jednotě nebyly zahrnuty, jelikož se v rámci archivu nedochovaly.

2. Prameny

2.1 Obecné informace

Pramenného materiálu k Cecilské jednotě a zejména pak k jejímu zakladateli, Antonínu Aptovi, se dochovalo značné množství. Studium především rukopisných nenotových pramenů, jež se vztahují k dobovému pražskému kulturnímu životu a vývoji Aptova spolku (stanovy, korespondence, zprávy o konání jednotlivých hudebních produkcí a řada dalších dokumentů týkajících se organizačních okolností instituce), je v některých případech poměrně problematické a časově náročné. Zejména rukopisné texty v němčině byly ve sledovaném období psány kurentem, což dnes pro mnohé badatele představuje velkou překážku při studiu daných dokumentů. Četba či transliterace příslušných textů nezdědka kdy vyžaduje odbornou konzultaci s pracovníky specializujícími se na obecnou paleografii nebo pomocné vědy historické, s bohatými zkušenostmi se čtením starších textů psaných v němčině.

Vyjma poměrně rozsáhlého množství archiválií různého charakteru, jež se dochovalo v rámci Aptovy pozůstalosti, se bohužel velká část písemnictví ozřejmující okolnosti vzniku a vývoje spolku patrně nedochovala. Spolků, u kterých není dochován téměř žádný materiál, je však nespočet. Otázkou je, zda jsou dané dokumenty ztracené, či pouze nezpracované – mnohdy není známo, které další materiály sbírky archivů zahrnují.

Zejména od 60. let 19. století vydávaly koncertní instituce u příležitosti svých výročí sborníky a ročenky, které reflektovaly vývoj daného tělesa. Zahrnuty do nich byly informace o okolnostech koncertního dění – repertoár proběhlých koncertů, podíl amatérských a profesionálních hudebníků, obsahovaly rovněž obrazovou část.²⁶ Cecilská jednota patrně nebyla výjimkou. Korespondence adresovaná Aptovi dokládá existenci alba Cecilské jednoty, které Apt dle údajů v daných písemnostech připravoval u příležitosti jubilea spolku roku 1863. Z korespondence však není zřejmé, zda měl v plánu album publikovat, či jej chtěl sestavit pouze pro soukromé účely. Dle obsahu několika dopisů (datovaných přibližně od ledna do května roku 1863), zaslala řada skladatelů v rámci korespondence Aptovi svou podoběnku pro album Ceciliánského spolku (patří k nim např. Giacomo Meyerbeer, Václav

²⁶ Viz PRAŽSKÉ ORCHESTRÁLNÍ KONCERTY, s. 99.

Jindřich Veit, Martin Blummer či Heinrich Esser). Album by jistě ozřejmilo řadu faktografických údajů k dané problematice, bohužel se však nedochovalo.²⁷

2.2 Pramenná základna: Archiv Pražské konzervatoře

Hlavní pramenný soubor týkající se především Aptovy osobnosti, celkové organizační struktury spolku a částečně i jeho vývoje je uložen v archivu Pražské konzervatoře²⁸, jíž Apt odkázal svou pozůstalost včetně sbírky hudebnin. Pozůstalost zahrnuje poměrně velké množství dosud komplexně nezpracovaného rukopisného materiálu psaného zejména v němčině. Důvodem, proč dané dokumenty zatím nebyly pro badatele se zájmem o historii daného spolku předmětem zevrubného studia, může právě být rovněž skutečnost, že latinka se v daných pramenech vyskytuje pouze sporadicky.

Nejcennějším dokumentem, který ozřejmuje celkové organizační zázemí spolku, je Aptův rukopisný návrh stanov pro spolek a návrhy k jeho činnosti („*Namen und Zweck des Vereines, Vereinskraefte, Unterhaltung des Vereins, Vorstand*“;²⁹ 2 volné dvojlisty, rozměr 360 x 220 mm, sign. 2 C 10). Příslušné stanovy zahrnují informace o okolnostech vzniku spolku, jeho struktuře, povinnostech členské základny, financování nákladů spojených s chodem instituce apod. Celkově se jedná o 24 stanov sepsaných černým inkoustem na nelinkovaném papíře. Text rovněž obsahuje poměrně velké množství škrťů a vpisků realizovaných tužkou. Pravděpodobně se jedná o rukopis jiného pisatele a nasvědčuje o pozdější změně ve znění stanov. Tužkou psaný text je velice obtížně čitelný.³⁰

Dalším, neméně významným pramenem k dané problematice, je spolková kniha, sign. V 1 – 26, v níž jsou uvedeny podpisy stálých a čestných členů spolku. Vazbu knihy tvoří pevné lesklé červené desky se zlatým nápisem na přední straně („*VEREINS BUCH DER MITGLIEDER DES CAECILIEN VEREINS ZU PRAG*“) a zdobným lemováním po obvodu (rozměry 240 x 210 mm, 49 fol.). Nepodařilo se mi určit, kdy byla sepsána. Pořadí uvedených interpretů však nasvědčuje, že začala být sepisována až po roce 1844. Od tohoto roku byl původně pěvecký soubor postupně rozšiřován o hráče na smyčcové nástroje.³¹ Právě

²⁷ Sborníky, alba a ročenky daného typu se dnes objevují v archivech a knihovnách vzácně.

²⁸ Dále jako PK.

²⁹ Název a účel spolku, členové, činnosti spolku, představenstvo.

³⁰ Edici pramene předkládám na s. 63 – 71.

³¹ Od počátku své existence však v menší míře uváděl na koncertech rovněž komorní díla.

orchestrální část spolku (*Violin I, Violin II, Viola, Violoncell, Contrabass*) je v knize uvedena před částí pěveckou (*Sopran, Alt, Tenor, Bass*).³² Dalším dokumentem uchovaným v archivu, který může pomoci s identifikací některých členů spolku, je rukopisná kniha absolventů Pražské konzervatoře z let 1817 – 1861 s jejich bližšími biografickými údaji "*Verzeichnis derjenigen Zöglinge des Conservatorium der Musik, welche seit Entstehung dieses Instituts den sechsjährigen Lehrkurs absolviert, und bereits musikalische Anstellungen erhalten haben...*" (sign. VI – 25), případně abecední seznam absolventů Pražské konzervatoře a staré varhanické školy, který je uveden ve zmíněném Branbergerově pamětním spisu ke stoletému jubileu založení Pražské konzervatoře.³³

V inventáři korespondence uložené v archivu PK je uvedeno celkem 174 dopisů adresovaných Aptovi. V rámci seznamu jsou zpravidla předložena velice stručná shrnutí obsahu příslušného dopisu. Korespondence se týká zejména domluvy s konkrétními skladateli vztahující se k provedení jejich díla, skladatelé se vyjadřují k úpravám, přikládají notový materiál, své podobenky apod. Částečně rovněž podává důležitá fakta k vývoji Cecilské jednoty. K významným skladatelům, se kterými si Apt dopisoval, patří v první řadě Richard Wagner, jenž Apt v některých dopisech oslovuje „*Můj příteli*“ („*Mein Freund*“). Daných dopisů je v archivu uchováno 14. Pocházejí z let 1853 – 1861 a jsou odeslány z Curychu, Benátek, Paříže a Vídně. Korespondence byla zpracována v rámci projektu *Kranz, gesammelte Blätter über Musik*.³⁴ Vybrané dopisy jsou v publikaci předloženy nikoliv ve formě faksimile, nýbrž jsou přepsány do tiskacího písma. Text je doplněn o komentář ozřejmující širší kontext příslušného obsahu korespondence, jenž souvisí především s provedením Wagnerových děl v Praze.

Daná sbírka Aptových dopisů zahrnuje rovněž korespondenci s rukopisem Franze Liszta, Giacoma Meyerbeera, Ferdinanda Hillera či Julia Rietzeho. Ke skladatelům a interpretům domácí provenience, jejichž korespondence adresovaná Aptovi se dochovala v archivu, patří např. Jan Nepomuk Augustin Vitásek, František Škroup, Václav Jindřich Veit, Jan Bedřich Kittl nebo Josef Nesvada. Apt vedl bohatou korespondenci s řadou významných osobností dobového kulturního života. V dopisech najdeme rovněž různá doporučení ohledně interpretů pro konkrétní koncerty spolku či pozvánky k účasti Apt a či Cecilské jednoty na významných mimopražských hudebních událostech – např. z roku 1856 se dochovalo pozvání na oslavu

³² O daném prameni pojednávám blíže na s. 43 – 53.

³³ Viz BRANBERGER.

³⁴ Batka, Richard: *Kranz, gesammelte Blätter über Musik*, Leipzig 1903, s. 137 – 152.

stoletého výročí narození Mozarta v Salcburku či hudební slavnost v Darmstadtu, z roku 1858 je v archivu uchována pozvánka na slavnost konanou v Kolíně nad Rýnem. Velké množství korespondence tvoří děkovné dopisy za Aptovy zásluhy v rámci jeho působení v Cecilské jednotě. Patří k nim např. dopis od Městské rady v Praze ze dne 15. 2. 1865 (sign. 2C 364), Apt radě děkuje za uznání (sign. 2C 12).³⁵

V rámci Aptovy pozůstalosti PK získala do svých sbírek rovněž 52 programů koncertů, na nichž účinkovala Cecilská jednota (konkrétně se jedná o programy k produkcím konaným ve dnech 22. 11. 1842, 22. 11. 1843, 17. 12. 1843, 15. 12. 1844, 20. 12. 1845, 3. 4. 1846, 4. 5. 1846, 23. 1. 1847, 18. 12. 1848, 4. 3. 1849, 27. 4. 1850, 19. 12. 1850, 21. 2. 1851, 5. 1. 1852, 5. 3. 1852, 29. 4. 1852, 18. 11. 1852, 19. 12. 1852, 13. 1. 1853, 24. 2. 1853, 9. 3. 1853, 27. 4. 1853, 12. 5. 1853, 19. 11. 1853, 16. 12. 1853, 19. 11. 1854, 10. 3. 1855, 3. 5. 1855, 21. 11. 1855, 24. 2. 1856, 26. 4. 1856, 12. 11. 1856, 16. 3. 1857, 30. 4. 1857, 27. 2. 1858, 3. 2. 1859, 2. 4. 1859, 20. 11. 1859, 14. 12. 1859, 16. 2. 1860, 28. 4. 1860, 7. 12. 1860, 6. 1. 1861, 28. 2. 1861, 26. 4. 1861, 6. 2. 1862, 20. 3. 1862, 6. 2. 1862, 19. 3. 1863, 24. 11. 1863, 13. 3. 1864, 30. 11. 1864).

K nejcennějším dochovaným materiálům vyhodnocujícím Aptovo působení v rámci kulturního života patří v první řadě tzv. *Modré album*, které „*blahorodému pánu, panu Antoninu Aptovi, zakladateli a horlivému řediteli Ceciliánského spolku v Praze*“ věnoval u příležitosti 25. výročí vzniku jednoty, kdy byla zároveň její činnost ukončena, Spolek českých umělců a přátel umění – Umělecká beseda (datováno 26. 3. 1865, rozměry 330 x 260 mm, sign. 2 C 469). V úvodu bohatě zdobeného alba, které je potažené modrou textilií se zdobnými kovovými ornamenty a lyrou na přední straně (znak jednoty), čteme: „*V těchto dnech uplynul dvacátý patý rok od založení Ceciliánského spolku. Od první chvíle co spolek tento do života vstoupil, stál jste Vy včele jeho a byl jste jeho duší. Hlavní naše město i naše milá země ví, jak Vaším energickým vedením spolek prospíval.*“ Text dále stručně vyhodnocuje význam voleného repertoáru jednoty pro český národ a Aptovy zásluhy v kontextu dobového koncertního a společenského dění.³⁶ Projevy chvály a úcty text

³⁵ Více dopisů adresovaných Aptovi se patrně rovněž dochovalo ve Staatsbibliothek zu Berlin. Dle příslušných webových stránek je v rámci dané instituce uchován dopis Aptovi od skladatele Alexandra Dreyschocka (ze dne 2. 9. 1865, sign. Mus. ep. Dreyschock, A. 22) a Goltermanna Georga (ze dne 2. 5. 1863, sign.: Mus. ep. Apt, A. 1). Je zde uchován rovněž dopis psaný Aptem, adresovaný Carlu Amandu Mangoldovi (ze dne 27. 1. 1863, sign.: Hs. 4124 fol. 217). Viz <http://staatsbibliothek-berlin.de/> (10. 4. 2016).

³⁶ Jedná se o tři strany textu.

překypuje až do samého závěru: „*Při takových četných a zřejmých zásluhách o umění, nelze mlčeti spolku, jež se proto založil, aby nad českým uměním strážně bděl, a kterýž v uznávání a oceňování zásluh ve prospěch umění vydobytých jeden z předních prostředků k dosažení svého cíle vidí. Spolek českých umělců a přátel umění – Umělecká Beseda, vyslovuje Vám tedy, ctěný Pane, své mínění o Vašem horlivém působení, uznává vřele i cení vysoce Vašich o umění zásluh a vyslovuje Vám za Vaše blahodárné působení díky nejupřímnějšího.*“ Za hudební odbor je zde podepsán starosta odboru Bedřich Smetana a jednatel Karel Frič. Jménem správního výboru jsou v albu uvedeny podpisy starosty Josefa Wenziga a jednatele výboru Roberta Nápravníka.³⁷

2.2.1 Fond Antonína Apta

Část Aptovy pozůstalosti je v archivu evidována jako Fond Antonína Apta (bez sign.), jenž tvoří krabice z kartonu o rozměrech 400 x 320 x 110 mm, obsahující poměrně velké množství nezpracovaných rukopisných i tištěných pramenů.

Co se týče pramenů souvisejících přímo s činností Cecilské jednoty – v rámci fondu najdeme inventář hudebnin, které přešly z Aptovy pozůstalosti do knihovny PK, sepsaný Antonínem Srnkou (9 volných listů; bez sign.). Další dochovaný rozsáhlý seznam Aptových hudebnin převzatých konzervatoří je sepsán rukou jiného pisatele a čítá více než 1000 titulů. Knihovna konzervatoře tak patrně získala bohaté doplnění notového materiálu (např. v podobě klavírních výtahů oper a oratorií). Část hudebnin je dnes k dispozici v historickém i provozním fondu Pražské konzervatoře a jsou označeny razítkem *Anton Apt*. Není jej však snadné dohledat. Jedná se o materiál, ze kterého bychom zřejmě mohli vyčíst řadu informací o případných úpravách jednotlivých skladeb provozovaných spolkem apod. Mezi danými dokumenty je také uchována listina z roku 1862 s pečeti spolku (uprostřed pečeti je vyobrazena lyra, kterou je propletena palmová větev a otevřená notová kniha, vyobrazení lemuje nápis *Cäcilien Verein in Prague*), Vedení Cecilské jednoty uděluje houslistovi a violistovi Karlu Chmelovi osvědčení (*DAS ZEUGNISS*) ohledně jeho působení mezi účinkujícími členy spolku. Jedná se o rukopis Antonína Apta. Pramenný materiál věnoval Pražské konzervatoři v roce 1935 ze svého rodinného archivu Bedřich Chmel.³⁸

³⁷ O daném albu pojednávám rovněž na s. 55 – 56.

³⁸ Viz příloha č. 3.

V šedých deskách s nápisem *Conservatorium* je uchována Aptova rukopisná závěť ze dne 22. 12. 1884 (bez sign.³⁹), dále tištěný opis části poslední vůle z roku 1941, seznam cenností po zemřelém Aptovi, vyjádření advokáta J. Tragy ohledně Aptovy poslední vůle, adresované vrchnímu zemskému soudu v Praze z 27. 5. 1891, a řada dalších listin vztahujících se k Aptově závěti.

V rámci fondu najdeme množství dokumentů, které mají důležitou výpovědní hodnotu o Aptově pozůstalosti. Dosavadní osud dané pozůstalosti můžeme částečně rekonstruovat rovněž z údajů v dokumentech, které jsou vloženy do pevných modrých desek s vázáním (na titulní straně napsáno *Fond Ant. Apta*). Daný pramenný materiál zahrnuje především řadu archiválií týkajících se historie domu ve Valdštejnské ulici (č. p. 150 / III.), který Apt odkázal Pražské konzervatoři v rámci své pozůstalosti.⁴⁰ Najdeme zde množství listin adresovaných rektorátu státní konzervatoře hudby v Praze, podávajících informace o vyúčtování příjmů a vydání fondu Apta za jednotlivé roky (nejstarší dokumentace je z roku 1911). Dochovaná korespondence dokládá, že správa domu byla výborem Jednoty ku povznesení hudby v Čechách svěřována do péče profesorů konzervatoře. Pramenný materiál také poskytuje informace o změnách nájemníků jednotlivých bytů atd. V březnu roku 1942 majetek zabavil Úřad říšského protektora a pověřil Německou hudební společnost (*Deutsche Musikgesellschaft*) správou veškerého jmění Aptova fondu při Státní konzervatoři zahrnující dům v odhadní hodnotě 500 000 korun a hotovost, která činila více než 16 000 korun. Po válce získala konzervatoř dům opět pod svoji správou. Archiválie rovněž dokládají, že majetek za doby držení fondu Německou hudební společností vzrostl na více než jeden milion korun (společnost nabyla značného jmění zejména výtěžky z koncertů, které pořádala, a řízením Německé hudební akademie - *Deutsche Musikakademie*, jejímž spoluzakladatelem byl R. Procházka, autor zmíněné studie o Aptovi). Tento majetek byl patrně uložen u peněžního ústavu v Dejvicích. Poslední záznam v listinách, který se týká historie domu, je z roku 1956. Dnes je objekt dle údajů katastru nemovitostí pod správou Městské části Praha 1.

2.3 Národní muzeum – České muzeum hudby

Koncertní aktivita Cecilské jednoty je podchycena v rámci sbírkového fondu tiskové dokumentace uloženého v Českém muzeu hudby. Rozmanitou produkci spolku dokumentuje

³⁹ Bližší informace o Aptově poslední vůli podávám na s. 36.

⁴⁰ Dále viz tamtéž.

album se 117 koncertními programy z let 1840 – 1865 (sign. TP 2192/1-117). Jedná se o album menšího formátu (225 x 150 mm). Pevnou vazbu tvoří hnědé desky a na přední straně je zlatým tiskacím písmem uveden nápis „CÄCILIE-VEREIN IN PRAG 1840 – 1865“. V rámci alba jsou k dispozici jak rukopisné, tak tištěné programy koncertů, shromážděné Aptem. Pramen však obsahuje neúplný výčet vystoupení, jichž se jednota účastnila.⁴¹ Roku 1880 vydal Apt v Praze u A. Haaseho tištěnou publikaci „*Programme der Concerte, kirchlichen Musikaufführungen und anderweitigen Mitwirkungen des CÄCILIE-VEREINS*“, jež v chronologickém pořadí podává kompletní seznam daných koncertů (sign. Horník 98 B 2).⁴² V úvodu publikace pramenné povahy Apt uvádí: „*Požádán mnohými členy Cecilské jednoty, kterou si přátelé hudby uchovávají v nejlepší paměti, abych jim zanechal vzpomínku na přátelské spolupůsobení členů nadšených pro hudební umění při mnou vedených hudebních vystoupeních, jsem si jako bývalý ředitel jednoty dal tu práci a sestavil programy veškerých koncertů a kostelních hudebních vystoupení, které se konaly v průběhu jednoho čtvrtstoletí – od vzniku jednoty v roce 1840 až po jeho rozpuštění v roce 1865, jakož i těch, u kterých jednota působila. Necht' listování těmito stranami vzbudí mezi úctyhodnými členy ty nepříjemnější vzpomínky na všechny, spolu s nimiž zasvětili svoje síly krásnému účelu.*“⁴³ V rámci výčtu jednotlivých koncertů je uvedeno datum a místo jejich konání, především v případě uměleckých koncertů spolku také konkrétní díla, která byla provedena, a jména sólistů. V závěru publikace Apt předkládá seznam dalších vystoupení různého charakteru, kterých se jednota účastnila. U seznamu benefičních koncertů, jež spolek pořádal jak samostatně, tak ve spolupráci s jinými institucemi, jsou uvedeny bližší informace o tom,

⁴¹ Jedná se o cenný materiál. Dle vyjádření Maýrové projevil zájem o zpřístupnění pramene pro širší veřejnost Helmut Loos, muzikolog působící v Lipsku. Pramen zamýšlel zdigitalizovat v rámci projektu *Deutsche Musik im Osten*. Na realizaci nabízel finanční prostředky, vedení ČMH mu však digitalizaci neumožnilo.

⁴² Apt, Antonín: *Programme der Concerte, kirchlichen Musikaufführungen und anderweitigen Mitwirkungen des CÄCILIE-VEREINS*, in: *Prag während seiner 25jährigen Wirksamkeit in der Zeitperiode vom Jahre 1840 bis 1865*, Praha 1880. Publikace je rovněž k dispozici v Knihovně Národního muzea v Praze, sign. KNM 71 F 211 a v knihovně Kabinetu hudební historie EÚ AV ČR (bez sign.)

⁴³ Originální znění: „*Von vielen Mitgliedern des bei den Musikfreunden Prags im besten Andenken gebliebenen Cäcilien-Vereins aufgefordert, ihnen ein Erinnerungszeichen an das freundschaftliche Zusammenwirken der für die Tonkunst begeisterten Mitglieder bei den von mir geleiteten Musikaufführungen zu hinterlassen, habe ich mich als ehemaliger Vereinsdirector der Mühe unterzogen, die Programme sämtlicher Concerte und kirchlichen Musik-Aufführungen, welche innerhalb eines Vierteljahrhunderts – vom Beginn des Vereins im Jahre 1840 bis zur Auflösung desselben im Jahre 1865 veranstaltet wurden, dann jener, bei welchen der Verein mitwirkte, zusammenzustellen.*“

v čí prospěch se dané vystoupení konalo. Dále jsou v dodatcích zahrnuty informace o koncertech pořádaných při různých slavnostních příležitostech, o uměleckých koncertech, v rámci nichž spolek spolupracoval s jinými institucemi (např. koncert s orchestrem Stavovského divadla pod vedením Františka Škroupa⁴⁴) či o koncertech s hudbou duchovního charakteru, které jednota pořádala. Daný soupis byl rovněž předmětem studia Karla Stapletona z University of Cardiff, který jej využil v rámci příprav své zmíněné disertační práce o pražském koncertním životě a databáze, zprostředkávající reflexe na proběhlé události, jichž se účastnila rovněž Cecilská jednota.

2.4 Národní archiv

Dokumentace v Národním archivu, vztahující se k Cecilské jednotě, obsahuje spis úřední povahy z 5. 11. 1841, v němž pražské hejtmanství a policejní ředitelství informuje Presidium českého gubernia o žádosti 4 praktikantů (Dworžan, Wilhelm Deutsch, Anton Apt, Wenzl Bastl) o založení spolku Cäcilien-Verein).⁴⁵ Představitelé byly vyzváni, aby přiložili ke své žádosti rovněž stanovy, soupis členů, obstarali kasu a písemnou žádost adresovali Presidiu českého gubernia. Zmíněné orgány měly na starost správu spolkové agendy.⁴⁶ Další

⁴⁴ Cecilská jednota vystoupila ve Stavovském divadle v rámci různých typů hudebních produkcí několikrát. Cedule a plakáty divadla v rámci Divadelního oddělení Národního muzea neobsahují zmínky o účasti jednoty na těchto koncertech. Viz přehled typů hudebních produkcí jednoty, s. 60.

⁴⁵ Fond Presidium českého gubernia, sign. PG 1841 – 1845, karton č. 2022, fascikl 20b/38, složka 38, spis čj. 6787. Dworžanovo křestní jméno v rámci daného dokumentu uvedeno není. Maýrová však ve zmíněné stati uvádí *Johann Dworžan / Jan Dvořan*. V rámci poznámkového aparátu odkazuje na další související materiály, které jsou uloženy v Národním archivu. Jedná se o prameny uchované v rámci fondu PŘ (Policejní ředitelství), konskripce/K. Maýrovou uvedený karton č. 18, fascikl Bastl Wenzel, však nedkazuje na člena Cecilské jednoty. Dle údajů uvedených v tomto dokumentu se daný Bastl narodil až roku 1887. Viz MAÝROVÁ, s. 172.

⁴⁶ České gubernium představovalo v první polovině 19. století (1763 – 1849) nejvyšší orgán státní správy v českých zemích, ve druhé polovině jím pak bylo České místodržitelství (1850 – 1918). Pražské policejní ředitelství bylo založeno roku 1784 jakožto nejvyšší centrální policejní úřad v zemi v daném období. Matějčková ve své diplomové práci dále uvádí: *Právě policejní ředitelství vedlo kromě jiného také knihový registr pražských spolků, a to na základě ještě starší, do dnešní doby bohužel nedochované evidence. „Pro každý spolek byl veden jakýsi kmenový spis obsahující základní materiály o jeho založení, stanovy, hlášení valných hromad, řešení různých sporů a případně spisy o zániku. Řada SK byla však založena až roku 1916, předtím byly jednotlivé spisy ukládány chronologicky do všeobecné registratury Policejního ředitelství.“ Vedle rejstříků spolkového katastru [evidenční knihy pražských spolků dnes dochované v Archivu hlavního města Prahy, ve kterých se však údaje o Cecilské jednotě nevyskytují] lze tedy pro získání podrobnějších informací o pražských spolecích bádát*

písemnosti, týkající se přímo daného spolku, však dle vyjádření pracovníků Národního archivu v rámci daného pracoviště uchovány nejsou. Je však otázka, zda relevantní archiválie k danému tématu nemohou zahrnovat archivní fondy, které jsou dodnes zpracovány pouze rámcově.

2.4.1 Konskripce – databáze pobytových přihlášek

Identifikace jmen či podpisů uvedených v rukopisných pramenech (v našem případě ve zmíněné spolkové knize) může představovat poměrně problematický postup. Vhodnou pomůckou při ověřování podob jednotlivých jmen a vyhledávání konkrétních biografických údajů je databáze pobytových přihlášek (konskripcí) pražského policejního ředitelství z let 1850 – 1918, která je zveřejněna na webových stránkách Národního archivu.⁴⁷ Jedná se o online databázi zprostředkovávající informace o obyvatelích Prahy daného období. K dnešnímu dni databáze uvádí 664 651 policejních přihlášek zahrnujících celkem 2 054 852 záznamů o osobách, jejichž jména se na daných konskripcích vyskytla. Jedná se o volné listy s předtištěnými rubrikami, v rámci nichž se k pobytu v Praze přihlašovaly jednotlivé osoby i celé rodiny. Na prvním místě je vždy uveden přednosta domácnosti následovaný manželkou, dětmi a dalšími příbuznými, s nimiž rodina sdílela daný prostor. O členech jednotlivých domácností jsou zpřístupněny vedle data přihlášení k pobytu, čísla domu a zaměstnání dané osoby, rovněž základní biografické údaje – rok a místo narození, v některých případech i podrobnější informace zahrnující náboženské vyznání, údaje o úmrtí v rodině, sňatcích, rozvodech, stěhování příslušníků do jiných měst, u provdaných žen jejich rodné příjmení apod. V mnoha případech se však jedná o obtížně čitelný rukopis. Při vyhledávání jmen v rámci databáze musíme mít na zřeteli, že byla při přepisu jmen použita metoda transliterace, a musíme tak zkoušet různé varianty zápisu.

těž ve velmi rozsáhlých fondech statní správy a samosprávy obecně. Viz MATĚJČKOVÁ, s. 17. Bližší informace k dané problematice cituje z publikace: Rataj, Tomáš – Ratajová, Jana: Odbor pro vnitřní věci Národního výboru hlavního města Prahy. Dílčí inventář fondu, Praha 2000.

⁴⁷ Viz http://www.nacr.cz/C-fondy/digi_policejni_prihlasky.aspx (19. 8. 2015).

2.5 Archiv hlavního města Prahy

Další vhodnou pomůckou při identifikaci některých členů jednoty je online přístupný archivní katalog zahrnující soupis pražského obyvatelstva z let 1830 – 1910 (1920), který poskytuje volně k dispozici Archiv hlavního města Prahy na svých webových stránkách. V rámci soupisu uvedených pražských příslušníků je u konkrétní osoby k dispozici faksimile archiválie, v níž jsou o daném obyvatele uvedeny stručné biografické údaje podobného charakteru, jako je tomu v případě výše zmíněných konskripcí. V katalogu je k dnešnímu dni evidováno 121 763 osob.⁴⁸ Údaje o větším počtu členů podepsaných ve spolkové knize však daný zdroj neposkytuje. Z tohoto důvodu jsem primárně vycházela z konskripcí, jež zprostředkovává Národní archiv.

Materiály k pěveckým a hudebním spolkům zahrnují v rámci archivu fondy spolkového katastru. Sbírkou obsahují např. zápisy ohledně schválení znění stanov daných institucí, bližší informace k členské základně tělesa atd. Knihy a knihové rejstříky katastru jsou uloženy ve fondu *Magistrat hlavního města Prahy II* (NAD č. 5). Pěvecké a hudební spolky jsou vedeny pod signaturou XII. O existenci Cecilské jednoty však v archivu nejsou vedeny žádné údaje.

2.6 Dobový tisk

Jedním z hlavních informačních zdrojů poskytujících podrobné údaje o podobě pražského koncertního a vůbec společenského života 1. poloviny 19. století je dobový tisk. Pražské koncertní dění reflektovala řada periodik. Jedním z nejvýznamnějších listů v tomto směru bylo německé periodikum *Bohemia*, které bylo založeno roku 1828 a vycházelo třikrát týdně u nakladatelství *Gottlieb Haase Söhne*. Do roku 1845 užívalo delší název *Bohemia, ein Unterhaltungsblatt*. Později pak vycházelo denně, se zkráceným názvem *Bohemia*.⁴⁹ Vycházelo častěji než jiný dobový tisk, který referoval o veřejném pražském hudebním životě. Dobových periodik, ve kterých se mohou vyskytovat relevantní informace ke koncertnímu životu v hlavním městě, je však nespočet a jejich studium je velice časově náročné. K usnadnění vyhledávání zpráv o událostech, jichž se účastnila Cecilská jednota, slouží

⁴⁸ 20. 3. 2016.

⁴⁹ MATĚJČKOVÁ, s. 34.

zmíněná online databáze *Pražský koncertní život r. 1850 – 1881*,⁵⁰ která v daném kontextu odkazuje vedle deníku *Bohemia* zejména na časopisy *Tagesböte aus Böhmen*, *Prager Morgenpost*, *Lumír* a *Dalibor*. Některé informace jsem čerpala rovněž z hudebních časopisů *Neue Zeitschrift für Musik* a *Slavoj* (vycházel až v 60. letech). V tisku se objevují stručná oznámení o konání představení až po detailnější recenze komentující volbu repertoáru jednotlivých hudebních souborů a výkony interpretů. Na podkladě zpráv referentů a dalších spolupracovníků jednotlivých periodik si tak dnes můžeme udělat představu o recepci proběhlých koncertů jednoty, můžeme však také objevit důležité údaje k vývoji tělesa, jeho složení apod.

Řadu dobových periodik (např. časopis *Bohemia* či *Lumír*) zprostředkovává v elektronické podobě portál *Kramérius*, který provozuje Národní knihovna České republiky⁵¹ či další, svým obsahem rozdílné portály *Kramérius*, které jsou provozované Městskou knihovnou v Praze⁵² a Knihovnou Akademie věd České republiky⁵³. Online přístup k časopisu *Dalibor* (konkrétně čísla publikovaná od 7. října 1858 do 26. prosince 1874) umožňuje *Blue Mountain Project*.⁵⁴ Další dobová periodika v elektronické podobě poskytuje také rakouská databáze *ANNO – Austrian Newspapers Online*.⁵⁵

2.7 Expozice pramenného materiálu

Spolek a jeho aktivity dokumentovala výstava v ČMH, kterou připravila Kateřina Maýrová.⁵⁶ Byly zde vystaveny pramenné materiály uložené v archivních fondech PK a ve sbírkovém fondu tiskové dokumentace a hudební knihovny ČMH. Vystavené exponáty zahrnovaly zmiňované album s programy, oskenované dokumenty vybraných hudebnin z pozůstalosti Antonína Apta, jež převzal do svých fondů APK, či skeny s ukázkami

⁵⁰ Viz s. 15.

⁵¹ Viz <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do> (20. 4. 2015).

⁵² Viz <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/Welcome.do> (20. 4. 2015).

⁵³ Viz <http://kramerius.lib.cas.cz/kramerius/Welcome.do> (20. 4. 2015).

⁵⁴ Viz <http://bluemountain.princeton.edu/bluemtn/cgi-bin/bluemtn> (20.4.2015).

⁵⁵ Viz <http://anno.onb.ac.at/> (20. 4. 2015).

⁵⁶ Výstava probíhala ve dnech 1. 12. 2010 – 10. 1. 2011. Viz <http://www.nm.cz/Ceske-muzeum-hudby/Vystavy-CMH/CECILSKA-JEDNOTA.html> (17. 9. 2014).

rukopisných pramenů (spolková kniha, Wagnerova korespondence adresovaná Aptovi nebo Aptův návrh stanov pro spolek).

Pramenný materiál uložený v archivu PK, který se vztahuje se k činnosti spolku, byl již dříve součástí veřejných expozicí. Tuto skutečnost dokládají dokumenty PK, k nimž patří např. katalog vypracovaný u příležitosti jubilejní události „*Hudební výstava k oslavě stoletého trvání Konzervatoře hudby v Praze. Květen 1911.*“, který sepsal Rudolf Procházka (překlad Dobroslav Orel, sign. BC 1). V rámci výstavy byly veřejnosti představeny čtyři nejvýznamnější sbírky konzervatoře, mezi něž byla zahrnuta i Aptova sbírka. „*Katalog hudebně-Historické výstavy Státní konservatoře hudby v Praze*“, v rámci níž byla rovněž vystavena řada pramenů z Aptovy pozůstalosti, sepsal roku 1920 Jaroslav Kupka (sign. 2E 1010).

3. Antonín Apt ve světle pramenů a literatury

I přes Aptovo nesporně významné postavení v rámci pražských kulturních dějin je dnes jeho osobnost bohužel téměř zapomenuta. Vyjma zmíněného Procházka textu, který pojednává o Cecilské jednotě a podává také několik důležitých, nicméně poměrně stručných poznatků k Aptově biografii, můžeme konstatovat, že se studiem Aptova životopisu a celkového významu jeho působení v rámci dobového pražského kulturního života dosud blíže nezabýval žádný badatel. Slovníková hesla předkládají jen výčet základních biografických údajů. Obraz Aptovy osobnosti tak dnes můžeme částečně sestavit především na podkladě dobových svědectví v podobě zpráv v tisku a z poměrně rozsáhlého množství archiválií, které uchovává ve svých sbírkách především Pražská konzervatoř, které, jak již bylo uvedeno, Apt odkázal svou pozůstalost. Vzhledem k poměrně širokému tématu mé diplomové práce, jímž je primárně problematika činnosti spolku Cecilská jednota, bylo nad rámec mých časových možností prostudovat všechn daný pramenný materiál. Nejedná se totiž pouze o korespondenci a další dokumenty evidované v rámci Aptovy pozůstalosti, ale je třeba jej částečně teprve dohledat ve fondech PK. V rámci některých dochovaných listin lze objevit cenné zmínky o Aptových aktivitách různého charakteru v rámci konzervatoře. Jedná se především o velké množství materiálu týkajícího se historie školy (např. nezpracovaný a nepřehledný rukopisný spisový materiál konzervatoře či tištěné výroční zprávy), ale rovněž některé publikace pramenného charakteru, které nastiňují celkovou organizaci instituce, z nichž částečně čerpal rovněž Branberger v rámci příprav již zmíněné práce shrnující vývoj školy. Jelikož je studium daných dokumentů časově poměrně náročná záležitost, zvolila jsem jako svůj případný zdroj informací k dané problematice především archiválie vztahující se v rámci historie školy k období do roku 1866.⁵⁷ Branberger ve své publikaci neuvádí bližší zmínky o Aptových aktivitách v rámci dané instituce, které by se vztahovaly k pozdějšímu datu. Apt je však i v rámci následujících let v tištěných výročních zprávách Pražské konzervatoře evidován jako činný a od roku 1972 rovněž jako přispívající člen Jednoty pro zvelebení hudby v Čechách, která zajišťovala chod školy. Téma by si tak jistě zasloužilo detailnější studium všech dostupných pramenů, ve kterých by se mohly vyskytnout

⁵⁷ Mnou prostudovaný spisový materiál konzervatoře, uchovaný souhrnně pro jednotlivé roky, však v řadě případů obsahuje rovněž listiny, které se vztahují k jiným datům. Jedná se o značně nepřehledné archiválie. K nepřehlednosti dokumentů rovněž přispívá skutečnost, že jsou psány především kurentem. Aptovo jméno tak lze ve velkém množství listin snadno přehlédnout.

poznatky k Aptově osobnosti. Výsledky mého dosavadního studia daných archiválií předkládám v následujících podkapitolách.

3.1 Biografické údaje

Antonín Apt se narodil 13. června roku 1815 v Praze na Malé straně. Vyrostl v měšťanské rodině. Vystudoval gymnázium a filozofii na Karlo-Ferdinandově univerzitě. V roce 1833 se stal praktikantem na stavovském úřadě a jako zemský úředník byl zaměstnán až do roku 1873.⁵⁸ Svůj život však zasvětil především hudbě. Od svých gymnazijních let se věnoval studiu hudební teorie – vzdělával se u skladatele a kapelníka Jana Šubrtu (1807 – 1859).⁵⁹ Působil jako dirigent a organizátor a stal se jednou z nejvýznamnějších osobností dobového koncertního života. Spolu s Augustem Wilhelmem Ambrosem, Jindřichem Václavem Veitem a Janem Bedřichem Kittlem patřil k hlavním propagátorům moderního evropského repertoáru. Ve svém bytě údajně hostil stálé smyčcové kvarteto, které se orientovalo na provozování nejnovějších skladeb.⁶⁰ Aptovým přičiněním byla Praha mezi prvními městy, kde byly provozovány např. skladby Richarda Wagnera. Aptovu dramaturgickou koncepci v rámci jeho působení v Cecilské jednotě, směřující zejména k hudebním novinkám, v Praze v dané době neprovedeným, vyhodnocuji blíže v rámci podkapitoly *Koncepce repertoáru v dobovém kontextu*.⁶¹

Ve slovníkových heslech a studiích pojednávajících o tehdejším koncertním životě se objevuje pouze stručná zmínka o tom, že se Apt věnoval hudbě rovněž jako skladatel. Aptovu skladatelskou aktivitu dokládá soukromá sbírka autografů Fritze Donebauera. Seznam notového materiálu zahrnutého v dané sbírce je uveden v rámci publikace *Beschreibendes Verzeichnis der Autographen – Sammlung Fritz Donebauer in Prag*.⁶² Sbírkou obsahuje rovněž manuskript Aptovy kompozice, datováno 2. 10. 1886. Jedná se o skladbu zkomponovanou pro J. V. Veita (konkrétní údaje v originální podobě – *Abschiedscantate, laut Nachschrift*

⁵⁸ Šifra Ný [Novotný, Václav], heslo Apt Antonín, in: *Ottův slovník naučný*, 2. díl, Praha 1889, s. 551.

⁵⁹ Autor cca 300 skladeb, hráč na housle a mandolinu, kapelník vojenské hudby. Viz Böhm L: heslo Šubrt Jan, in: *Československý hudební slovník osob a institucí*, sv. 2, Praha 1965, s. 743.

⁶⁰ Šifra Db, úmrtí, *Dalibor IX*, č. 41, 5. 11. 1887, s. 326.

⁶¹ Viz s. 53.

⁶² *Beschreibendes Verzeichnis der Autographen-Sammlung Fritz Donebauer in Prag*, Prag 1900, Buchdruckerei Löwit & Lamberg, Selbstverlag, 2. Ausgabe.

„zum Abschied an unseren vielgeliebten Veit am 1. Mai 1841 dargebracht von den Mitgliedern des Theaters und des Cäcilienvereins“.⁶³ Další zmínky o Aptových kompozicích se mi dohledat nepodařilo. Některé mohou obsahovat fondy PK, již Apt věnoval velké množství hudebnin. Daný notový materiál však archiv v evidenci nemá.

Jaký byl Apt dirigent? *Dr. Gernsternkorn, svědek, který všechno v oněch dnech viděl i slyšel, vypráví: „Apt byl prostý a jednoduchý muž; jakmile se postavil za pult a mávnul taktovkou, stal se z něj skutečný umělec, plný zápalu a energie. Zpěváky a hudebníky měl plně ve své moci a svůj zápal a energii na ně přenesl.“*⁶⁴ V mnou prostudovaném dobovém tisku reflektujícím proběhlé hudební produkce Cecilské jednoty, jsem nenarazila na zprávu, která by Aptův dirigentský výkon hodnotila negativně. Referenti se spíše příležitostně vyjadřovali k celkově nevyváženému výkonu interpretů spolku, což bylo do jisté míry dáno zastoupením profesionálních i amatérských sil v rámci jednoho tělesa. Procházka ve svém pojednání o Cecilské jednotě dále uvádí: *Ulm se právem domníval, že nikdo jiný než Apt nemá takovou „energii a výdrž v následování svého cíle spolu s talentem společenské vznešenosti, jež mají tu schopnost dát dohromady jednotlivé členy našeho rozmanitého společenství hudebníků a přátel hudby. Na takové vlastnosti měl Apt takřka monopol.“*⁶⁵ Ve světle dobových svědectví se Apt jeví jako horlivý pracovník, nadšený milovník hudebního umění, kterému hodně obětoval. *„Až do poslední doby byl stálým navštěvovatelem koncertů a vždy těšil se, když provozována nějaká novinka. Byl to muž povahy přímé, přívětivé a nejraději obcoval s mládeží a s kruhy hudebními; s ním zmizelo kus staré hudební Prahy.“*⁶⁶ Zemřel 27. října 1887.⁶⁷

⁶³ Viz předhozí poznámka, s. 7.

⁶⁴ Originální znění: *Dr. Gernsternkorn, ein Augen- und Ohren-zeuge aus jenen Tagen erzählt: „Ein schlichter, einfacher Mann war Apt; sobald er am Pulte stand und den Taktstock schwang, ein wahrer Künstler, voll Feuer und Energie. Er hatte seine Sänger und Instrumentalisten vollkommen in der Gewalt und teilte ihnen jenes Feuer und Energie mit.“* Viz PROCHÁZKA, s. 22.

⁶⁵ Originální znění: *Mit Recht vermutete Ulm bei keinem zweiten wie bei Apt jene "Energie und Ausdauer im Verfolgen des einen Zieles, verbunden mit den Gaben sozialer Lebenswürdigkeit, die es vermögen, die disparaten Mitglieder unserer zerklüfteten Gesellschaft von Musikern und Musikfreunden unter einen Hut zu bringen. Diese Eigenschaften gehörten Apt gleichsam monopolisch an.“* Viz PROCHÁZKA, s. 26.

⁶⁶ Viz pozn. č. 60.

⁶⁷ Žádný z mnou prostudovaných pramenů k dané problematice neobsahuje Aptovu podobenku. V rámci korespondence z 20. 4. 1863 však Apta žádá Václav Jindřich Veit, aby mu zaslal fotografii pro své *Freundes-Album* (Archiv PK, sign. 2C 479). Dané album se nepodařilo dohledat.

Dle údajů v dokumentu Správy katolických hřbitovů královského hlavního města Prahy z roku 1887 byl Apt pochován v hrobce na 5. Olšanském hřbitově ve 21. oddělení č. 284.⁶⁸ Z Aptovy závěti vyplývá, že po sobě patrně nezanechal žádnou rodinu.⁶⁹ Rovněž slovníková hesla a různě koncipované studie zmiňující Aptovy biografické údaje neposkytují žádné bližší poznatky o jeho příbuzných, ani zmínku, zda se Apt během svého života oženil. Pramenný materiál k dané problematice však dokládá, že byl Apt ženatý dokonce dvakrát. V konskripcích pražského policejního ředitelství je v rámci dokumentu, jenž poskytuje údaje k Antonovi Aptovi, uvedena Aptova manželka Emanuela Apt, rodným jménem Prochaska, narozená v roce 1828.⁷⁰ Nicméně dochovaný výpis z přípisu zemského soudu v Praze z 22. 11. 1887, č. E – 51.467, adresovaný řediteli Hudební konzervatoře v Praze, Antonínu Benewitzovi, zmiňuje na základě doloženého úmrtního listu existenci vdovy po zemřelém Aptovi, Wilhelminu Apt (archiv PK, bez sign.). V Soupisu pražského obyvatelstva 1830 – 1910 (1920), přístupném online, lze údaje o Aptovi a jeho rodinných příslušnících vyhledat pod jménem Anton Abt, jenž má v rámci daného seznamu pořadové číslo 40.⁷¹ Wilhelmine, rodným jménem Koch, se dle daného dokumentu narodila v Praze roku 1819. Podle jejího rodného příjmení pak lze v databázi konskripcí Národního archivu dohledat, že se jedná o vdovu po právníkovi a skladateli Johannu Nepomuku Kaňkovi, který rovněž stál u zrodu Cecilské jednoty.⁷² O Wilhelmině (v literatuře uváděna také jako Vilemína Apt-Kaňková) je známo, že založila nadaci s názvem „*Nadace Dr. Jana Kaňky pro ctihodné chudé advokáty, kteří vykonávali povolání své v Království českém, jakož i pro chudé vdovy a sirotky takových advokátů*“ a odkázala jí rodinný dům v Praze na Národní třídě – dnes známý jako Kaňkův palác, kde sídlí Česká advokátní komora. Zemřela 2. února 1899 v Jetřichovicích.⁷³

⁶⁸ Dokument je uchován v rámci Fondu Antonína Apta v archivu PK a týká se vymáhání poplatku za hrobku. Bez sign.

⁶⁹ Viz níže, s. 36.

⁷⁰ Národní archiv, Policejní ředitelství I, konskripce, karton 7, obraz 170.

⁷¹ Viz webové stránky Archivu hlavního města Prahy: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/> (20. 5. 2016).

⁷² Viz s. 40.

⁷³ Balík, Stanislav: Jan Nepomuk Kaňka (1772 – 1865) a tzv. Kaňkův dům, in.: *Bulletin Advokacie*, č. 4/1996, viz: www.cak.cz/assets/files/176/BA_96_04.doc (24. 5. 2016).

3.1.1 Apt na půdě Pražské konzervatoře

Zejména na základě studia pramenů a literatury dnes již pramenné povahy, uložených v archivu PK, jsem vypracovala chronologický přehled o Aptově působení v rámci dané instituce.

Roku 1854 byl Apt generální schůzi Jednoty pro zvelebení hudby v Čechách, která zajišťovala chod konzervatoře, jmenován tzv. činným členem (*Wirkende Mitglied*). Mezi činné členy byli voleni pouze hudební nadšenci s širokými znalostmi v oblasti hudebního umění, trvale žijící v Praze. V rámci instituce rovněž nesměli mít uzavřený žádný pracovní poměr.⁷⁴ Ve výčtu činných členů konzervatoře je v dokumentech PK Apt uváděn až do své smrti, tedy do roku 1887. Byť v rámci instituce po dlouhá léta působil jako horlivý pomocník, patrně zde tedy patrně vzhledem k výše uvedeným podmínkám nikdy nevyučoval jako řádný pedagog. Rovněž v mnou prostudovaných materiálech vypovídajících o organizační struktuře konzervatoře daného období Apt v této souvislosti zmíněn není. Od roku 1872 je v pramenech konzervatoře uveden rovněž jako tzv. přispívající člen (*Beitragende Mitglied*). Dle údajů v daných dokumentech od tohoto roku každoročně přispíval na chod instituce až do své smrti 42 zlatých.

Na půdě konzervatoře Apt pomáhal organizovat koncerty a slavnosti. U příležitosti výročí konzervatoře byla roku 1858 uspořádána velkolepá třídní slavnost plná významných hudebních událostí. Slavnosti se účastnila rovněž Cecilská jednota.⁷⁵ Organizační záležitosti mělo na starosti zvolené komité, kterému předsedal prezident Jednoty – Albert Nostitz. K usnadnění práce bylo komité rozděleno na několik sekcí, Apt byl členem tzv. zábavního odboru.⁷⁶ Roku 1863 se Apt v rámci konzervatoře rovněž podílel na vypracovávání nového systému výuky zpěvu. S nově přijatým pedagogem Františkem Vogelem (jenž byl rovněž krátce ředitelem Žofínské akademie) na místo Giovanni Gordigianiho, vyvstala nutnost nového řádu pěvecké školy. Úkolu se zhostil organizační výbor, mezi jehož členy byl vedle

⁷⁴ Ambros, August Wilhelm: *Das Conservatorium in Prag. Eine Denkschrift bei Gelegenheit der fünfzigjährigen Jubelfeier der Gründung*, Prag 1858, s. 87 – 88.

⁷⁵ Pražská konzervatoř byla de facto založena až roku 1811, nicméně již v roce 1808 proběhla první schůze šlechticů jednajících o podpoře hudebního umění v Čechách, což roku 1810 vyústilo k ustanovení spolku Jednota pro zvelebení hudby v Čechách a následně k založení školy.

⁷⁶ Spisový materiál konzervatoře pro rok 1858 obsahuje řadu dokumentů, v nichž je uveden Apt – zejména v rámci protokolů ze zasedání výboru pro oslavu výročí. V materiálech je mezi osobami spolupracujícími na přípravách dané oslavy uveden rovněž Wenzl Bastel, člen vedení Cecilské jednoty.

ředitele konzervatoře Kittla a profesora Vogela zvolen také Apt.⁷⁷ Dle Kittlových rukopisných zpráv byl Apt téhož roku přítomen rovněž u přijímacích řízení a zkoušek (např. 15. 2. 1863 v rámci zkoušky Moritze Wagnera, bez sign). Od října roku 1864 bylo na určitou dobu Cecilské jednotě povoleno pod Aptovým vedením zkoušet po večerech v místnostech školy. Ve spisových materiálech konzervatoře pro rok 1864 se dochovala Aptova rukopisná žádost (bez sign.), v níž žádá vedení konzervatoře, zda by mohl spolek školní prostory využít pro své zkoušky, které se měly konat od šesté hodiny večer.⁷⁸ O rok později, kdy byla činnost Cecilské jednoty ukončena, převzal Apt na základě žádosti výboru dirigování 3. koncertu konzervatoře stanovený na 6. dubna, k němuž sestavil program ještě Jan Bedřich Kittl, který odešel daného roku do penze.⁷⁹ Téhož roku byl Apt v rámci valné schůze zvolen tzv. zemským zástupcem. Dobový tisk uvádí, že v dubnu roku 1865 na Pražské konzervatoři převzal Apt rovněž povinnosti profesora Moritze Mildnera po dobu jeho nepřítomnosti.⁸⁰ Spolu s Eduardem Tauwitzem a Sigmundem Goldschmidtem se roku 1866 podílel na sestavení netradičního programu poměrně náročného přijímacího pohovoru na místo nového ředitele Pražské konzervatoře. Zkouška byla sestavena konkrétně pro Wilhelma Mayera, ředitele Štýrského hudebního spolku, za kterého se ve své korespondenci přimluvil August Wilhelm Ambros.⁸¹ Mayer však poslal žádost ohledně posunutí termínu konání zkoušky, které nebylo vyhověno. Ke zkoušce se tak nakonec nedostavil. Při změně ředitelství v roce 1866 Apt revidoval inventář hudebních nástrojů, při té příležitosti daroval konzervatoři klavír, housle, 2 kotle, skříň na nástroje a několik pultů.⁸² Jak bylo v práci uvedeno výše, od tohoto roku Branberger nezmiňuje Apta v přímé souvislosti s danou institucí.

⁷⁷ Viz spisový materiál konzervatoře pro rok 1863, bez sign.

⁷⁸ Viz dále s. 42.

⁷⁹ *Beschäftsbericht des Vereins zur Beförderung der Tonkunst in Böhmen für das Jahr 1865*, Prag 1866, s. 4 (Archiv PK, sign. 8E7638).

⁸⁰ Bez šifry, *Tagesgeschichte, Neue Zeitschrift für Musik* 61, 1865, č. 18, 28. 4., s. 154.

⁸¹ Součástí přijímacího řízení měla být ředitelská hudební zkouška, skládající se z více částí – I. díl: a) písemná zkouška: 1. z kontrapunktu s praktickým vypracováním, 2. z teorie fugy s praktickým příkladem, 3. z nauky o skladbě s více krátkými příklady, 4. z instrumentace s praktickým vypracováním, II díl: b) praktická zkouška 1. pedagogický výklad před chovanci konservatoře o nějakém daném předmětu, 2. dirigentská zkouška a) v řízení neznámého orkestrálního kusu, b) zpěvní skladby s orchestrem, c) známého klasického díla orkestrálního. Viz BRANEBERGER, s. 81.

⁸² Viz BRANEBERGER, s. 92.

3.2 Poslední vůle

V rámci Aptova fondu je mezi dokumenty uchována zmíněná Aptova rukopisná závěť z 22. prosince 1884 („*Aptches Testament*“, bez sign.), která reflektuje jeho vztah k hudbě, jež pro něho nepředstavovala pouze profesní, nýbrž i životní naplnění: „*Na sklonku svého života jsem na světě sám, aniž bych měl jakoukoli bytost, kterou by ke mně poutal drahý svazek pokrevní a která by o mě s láskou pečovala. Protože to byla hudba, moje nejvěrnější přítelkyně v celém mém životě a mém osamělém smutku, která zaplašila všechny mé zlé hodiny plné úzkosti, chci na ni pomyslet. Svým univerzálním dědicem jmenuji pražskou hudební konzervatoř.*“⁸³ Jak však bylo již uvedeno výše, Apt po sobě zanechal vdovu Vilemínu Aptovou.

Poslední vůle rovněž dokládá, že Apt pocházel ze zámožné rodiny. Tato skutečnost do jisté míry ovlivnila také chod Cecilské jednoty, jelikož v mnoha případech musel Apt (společně s Janem Nepomukem Kaňkou) podporovat spolek z vlastních zdrojů (např. v rámci nákladů spojených s nákupem notového materiálu apod.). Součástí dědictví byl dům ve Valdštejské ulici č. p. 150 / III v odhadní ceně 40 000 zlatých. V závěti Apt uvedl, že dům nesmí být nikdy prodán, má jej spravovat ředitelstvím zvolený profesor – instrumentalista (za odměnu v podobě bezplatného bytu) a k domu příslušející zahrada v případě jeho přestavby nesmí být zastavěna. Z výnosu domu měla být zřízena nadace k podpoře chudých, talentovaných a pilných studentů konzervatoře, každý rok měli nejméně tři nejlepší žáci – instrumentalisté získat prémie 50 až 100 florinů a zbylá část výnosů měla sloužit k zaplacení každoročních nezbytných výloh spojených s domem. Záhy se přispěním právníka Tragyho podařilo nadaci Antonína Apta aktivovat a překonat námitky zemského soudu, jenž nechtěl uznat konzervatoř právníckou osobou a oprávněnou dědičkou odkazu.

⁸³ Originální znění: „*Ich stehe am Abende meines Lebens mutterseelenallein in der Welt ohne ein Wesen zu besitzen, welches durch die theuren Bande des Blutes an mich gefesselt, liebevoll um mich besorgt ist. Die mir Musik meine treueste Freundin durch mein ganzes Leben war und mir meinem Alter und meiner so traurigen Lage der Einsamkeit alle meine so banger und trüben Stunden verscheucht hat, so will ich auch dafür eingedenkt sein. Zum Universalerben ernenne ich das prager Conservatorium der Musik.*“

4. Vývoj Cecilské jednoty / Cäcilien-Verein (1840 – 1865)

4.1 Okolnosti vzniku spolku

Struktura pražského koncertního života 1. poloviny 19. století byla značně mezerovitá. Dobovou prioritou veřejného hudebního dění byla opera. Koncertní život Prahy vykazoval nedostatek hudebních institucí, u nichž by těžištěm repertoáru byla velká sborová, vokálně instrumentální i čistě orchestrální díla. Roku 1840 však byla založena dvě tolik potřebná pěvecko hudební tělesa. Vedle Cecilské jednoty se jedná o již zmíněnou Žofínskou akademii (1840 – 1899), jejímž hlavním účelem bylo provozování sborových kompozic. Na svých koncertech však rovněž uváděla čistě instrumentální díla, která do svého repertoáru zařazovala pravděpodobně pouze v prvních letech své činnosti.⁸⁴ Ač Cecilská jednota sdružovala ve svých řadách rovněž amatérské hudebníky a byla tak přiřazována k tzv. diletantským spolkům, udržovala si v rámci pražského koncertního života již od prvních let svého působení významné postavení. Vedle Stavovského divadla a Pražské konzervatoře byla po dlouhou dobu jedinou institucí působící v Praze, s vysokými uměleckými ambicemi po stránce interpretační i repertoárové, jež disponovala rovněž svým vlastním orchestrem.⁸⁵ Spolu s konzervatoří, bez jejíž členů by se mnohdy neobešlo ani divadlo, představoval spolek pro Pražany dlouhé roky hlavní zdroj repertoárových znalostí v oblasti orchestrální hudby.⁸⁶ Orchester Stavovského divadla samostatně vystupoval značně nepravidelně a spíše spoluúčinkoval v rámci koncertů jiných pořadatelů. Další institucí, která pořádala také koncerty pro sborové a orchestrální obsazení, byl spolek Jednota umělců ku podpoře vdov a sirotků / Tonkünstler Witwen-und-Waisen Societät, který však pořádal veřejná vystoupení pouze dvakrát ročně a neměl k dispozici vlastní orchestr. Pro potřeby vokálně instrumentálních skladeb si instituce najímala těleso složené z hudebníků Stavovského

⁸⁴ Viz MATĚJČKOVÁ, s.6.

⁸⁵ V určitém období disponovala orchestrem také Žofínská akademie, nicméně patrně nebyl její pevnou součástí. Skládal se z učitelů školy dané instituce, ochotníků, občasně byl doplněn členy vojenských kapel. Dosud není známo, kdy a z jakého důvodu přestal orchestr fungovat. Viz MATĚJČKOVÁ, s. 42.

⁸⁶ K orchestřům působícím v Praze v době existence Cecilské jednoty, které však plnily spíše funkci hudebního doprovodu při různých tanečních zábavách konaných v hostincích apod., patřil např. civilní orchestr K Komzáka, Jakšův orchestr, Weberův orchestr, Harmonie ostrostřelců Pražských či Harmonie pěchoty městské. Viz Meliš, Eduard: O nynějším stavu hudby v Čechách a v Praze zvláště, in: *Lumír. Belletristický týdeník VII* (1857), č. 45, s. 1073. – 1074. (Dále MELIŠ).

divadla, konzervatoře a ochotníků, k nimž patřili rovněž členové Cecilské jednoty, Žofinské akademie a později zpěváckého spolku Hlahol.

Cecilská jednota byla založena v Praze 22. listopadu 1840, v den svátku sv. Cecílie (patronka církevní hudby). Účelem spolku bylo dle znění stanov sjednotit již hudebně vzdělané diletanty, podporovat další studium a rozšiřování sborové hudby a hudby všeobecně prostřednictvím veřejných uvádění klasických a dobrých vokálních a instrumentálních skladeb staršího i novějšího data – oživovat a zušlechťovat smysl pro hudební umění.

Pražské hejtmanství a policejní ředitelství informuje v jednom z dochovaných dopisů Presidium českého gubernia o žádosti čtyř osob, které se rozhodli „[...] založit hudební spolek a pojmenovat ho Cecilská jednota a prostřednictvím jeho členů každý měsíc uspořádat vystoupení v sále Platýz s omezeným počtem vstupenek. Tato společnost se scházela každý týden již v uplynulém roce a přehrávala skladby k vzájemné spokojenosti, aniž by se však ustanovila jako jednota.“⁸⁷

Aptovu zamýšlenou koncepci celkového uchopení spolku reflektují jeho rukopisné návrhy pro jednotu – *Rathschläge für den Verein*⁸⁸:

„1. Nevybírat si žádné příliš těžké skladby, na které zpěváci a orchestr technicky nestačí a kterým účinkující členové nemohou porozumět, program koncertů vždy vytvářet podle toho, kolik členů je právě k dispozici. Takto si vystupující zachovají chuť a lásku k věci a očekávání posluchačů nezůstanou nesplněna. – Je to totiž hudební pýcha, pokud se někdo snaží získat váženost nablýskanými, nabubřenými programy, jako by si díky svým prostředkům mohl dovolit vše a též mohl publiku vše nabídnout. Nechť každý zůstane v hranicích svého stanoviska, svých sil a nehřeší svou domyšlivostí na umění, které jinak podle svých slov tak ctí a miluje.

⁸⁷ „[...] eine musikalische Verein zu gründen, demselben den Namen Cäcilien-Verein zu geben und monatlich aus dessen Kräften eine Produktion im Plateissaale gegen eine beschränkte Anzahl Biletten zu veranstalten gedenken. Schon im verschlossenen Jahre pflegte diese Gesellschaft sich allwochentlich zu veranstalten, und Tonstücke zum wechselsetigen Vergnügen zu exequiren, ohne sich jedoch als Verein konstituiert zu haben.“
Národní archiv, 45 Fond Presidium českého gubernia, sign. PG 1841 – 1845, karton č. 2022, fascikl 20b/38, složka 38, spis čj. 6787. Viz s. 25.

⁸⁸ Archiv PK, sign. 2C 11, datum neuvedeno.

2. *Nechť se jednota nebratří s žádnou jinou společností. I kdyby jí takové spojení zpočátku mohlo zajistilo nové členy nebo jiné výhody, přineslo by jí to časem po hudební stránce řadu nepřijemností. Nechť se jednota nakonec postaví na nohy svými vlastními prostředky, jedná výhradně podle uměleckých hodnot, umožní přístup každému hudebně vzdělanému diletantovi – jakož i dopřeje každému účinkujícímu členu v provozování hudby mimo jednotu úplnou svobodu. [V Aptových rukopisných stanovách pro spolek je uvedeno, že pokud je jednota požádána o spolupráci na veřejné akademii, může předsednictvo účast přislíbit.]*

3. *Nechť jednota v záležitostech hudby důvěřuje hudebně vzdělanému dirigentovi a předsednictvo se stará pouze o vnější správu. Všechna úcta hudebnímu vzdělání určitých laiků a hudebních přátel: ale rozhodující úsudek, definitivní rozhodnutí v záležitosti umění by si neměli nechat vzít. K přesnému odhadnutí úrovně vzdělanosti a z toho vyplývajících přání publika patří i určitý vhled a jemnocit; předpokládá se všestranné hudební vzdělání, aby se z celkového repertoáru hudební literatury mohly najít takové kompozice, které nepřekračují technické schopnosti vystupujících a odhadnou vkus publika, takovéto rozsáhlé znalosti a vzdělané úsudky /: které se předpokládají u dirigenta:/ nemá žádný laik, zde se musí důvěřovat vzdělanému hudebníkovi z povolání; tomuto se v čistě hudebních záležitostech a sestavení koncertního programu ponechává rozhodnutí. “⁸⁹*

⁸⁹ Originální znění: „1. Keine zu schweren Tonstücke zu wählen, denen Sänger und Orchester technisch – und den wirkenden Mitgliedern mit ihren Verständniß gewachsen sind, das Program für die Concerte immer nach den vorhandenen Kräften zu verfassen. So behalten die Ausübenden Lust & Liebe zur Sache & die Zuhören werden in ihren Erwartungen, in ihrem Genuße nicht getäuscht. – Es ist musikalischer Hochmuth, wenn man sich durch glänzende, hochtrabende Programme das Ansehen geben will, als ob man mit seinen Mitteln alles leisten und dem Publikum alles bieten könne. Bleibe jeder in den Grenzen seines Standpunktes, seiner Kräfte & versündige er sich in seinen Dünkel nicht an der Kunst, die er sonst so hoch zu- schätzen und zu lieben vorgiebt. 2. Verbrüdere sich der Verein mit keine[r] ander Gesellschaft. Mag ihm diese Verbindung zu nächst auch eine Anzahl von Mitgliedern oder andere Wortheile bringen, so zieht es doch musikalisch eine Menge Uibelstände mit der Zeit nach sich – stelle. Sich vielmehr der Verein im[m]er auf eigene Füße- wirke er ausschließlich mit seinen Mitteln, handle er ausschließlich nach künstlerischen Gefühlspunkten öffne er jeden musikalisch gebildeten Dilletanten den Zutritt – so wie gäne jeden wirkenden Mitgliede außer denen Vereine in Ausübung seiner Musik vollste Freiheit.

3. Der Verein vertraue in Sachen der Musik dem musikalisch gebildeten Dirigenten & der Vorstand behalte sich nur die äußere Verwaltung war. Alle Achtung war (wer?) der musikalischen Bildung gewisser Laien & Musiksfreunde: aber ein maßgebendes Urtheil, einer definitive Entscheidung in Sachen der Kunst sollten sie sich nicht rindiciren Es gehört ein Blick & Zartgefühl dazu, den Bildungsgrad & die daraus entspringenden Wünsche des Publikums genau abzuwägen; es setzt eine allseitige musikalische Bildung voraus – aus dem Gesamt-

4.2 Organizační struktura instituce

Spolek zaštiťoval Jan Nepomuk Kaňka (1772 – 1863/65), uznávaný pražský advokát, vnuk Františka Maxmiliána Kaňky, jednoho z nejvýznamnějších českých architektů vrcholného baroka. Jan Nepomuk působil jako děkan právnické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity, později se stal rektorem. Jako právní poradce vypomáhal např. L. van Beethovenovi a významným šlechtickým rodinám. Působil rovněž jako skladatel a zapojoval se do veřejného hudebního života. Oženil se s Vilemínou Kochovou, která se po jeho smrti stala Aptovou chotí.

V čele souboru zprvu stála ředitelská trojice Anton Apt, Wilhelm Deutsch a Wenzl Bastl, kteří dle stanov zajišťovali vedení hudebních cvičení, zkoušek a vystoupení, ke kterým zároveň vytvářeli program.⁹⁰ Členové vedení jednoty, tzv. *Direktions-Mitglieder*, byli voleni na valné hromadě. Pouze zakladateli jednoty bylo po celou dobu existence spolku vyhrazeno právo být ve vedení. K členům vedení patřil rovněž pokladník, sekretář a archivář. Sekretář měl v rámci své pozice obstarávat všechny ústní i písemné záležitosti. Práce zahrnovala vedení protokolu, expedici, registraci a evidenci všech imatrikulovaných členů v jednotě. Staral se o rozdělování a zasílání všech vydaných pozvánek a vyrozumění dotyčným členům. Archivář měl na starosti dozor nad všemi hudebninami, nástroji či dalšími potřebami jednoty a vedl jejich inventář.⁹¹ K administrativním záležitostem spojeným s chodem spolku patřila otázka účetnictví, jež obstarával pokladník. Vedl jej na základě instrukcí, které získal od člena ve stanovách uvedeného jako *Praeses* (zástupce protektora / *Protector*, který dle znění stanov zaštiťoval jednotu – jímž byl Jan Nepomuk Kaňka). *Praeses* měl řídit všechny obchody jednoty a určovat zasedání, vést předsednictví a účty, vykonával dozor nad veškerým majetkem jednoty.

repertoire der musikalischen Literatur diejenigen Compositionen heraus zu finden, welche die technische Fähigkeit der Ausführenden nicht überschreiten & den Geschenck des Publikums zu sagen diese umfassende Ken[n]tniße und die gebildete Urtheil /: welches man beim Dirigenten woraus setzt :/ hat kein Laie, hierin muß er dem Musiker von Fach, von Studium vertrauen; diesem muß die Entscheidung in allen rein musikalisch Dingen und die Aufstellung der Concert Programme überlassen bleibe.“

⁹⁰ V rámci daného přehledu celkové organizace spolku jsem čerpala primárně ze znění Aptových rukopisných stanov, jejichž originální podobu předkládám na s. 63 – 71.

⁹¹ Svůj archiv a místnost k uchovávání nástrojů měla Cecilská jednota k dispozici patrně až do roku 1864 v rámci prostor hostince a penzionu U města Jeruzaléma. Viz níže, s. 42.

Spolek byl dále tvořen členy účinkujícími (*Mitglieder* – členové sboru a orchestru), přispívajícími (*Beitragende Mitglieder*) a čestnými členy (*Ehren Mitglieder*). Každý, kdo si do jednoty přál vstoupit jako účinkující člen, musel mít dle Aptových požadavků hudební vzdělání, morální charakter a podstoupit zkoušku svých dovedností. U toho, kdo byl uznaným hudebně vzdělaným diletantem, se žádná zkouška neprováděla. Dle znění dochovaných rukopisných stanov měl každý člen povinnost docházet na všechny zkoušky a vystoupení a s ochotou přebírat a podle svých sil dobře vykonávat veškeré party, které jim určilo vedení. Přispívající členové se svým vstupem do jednoty zavázali uhradit každoroční příspěvek ve výši nejméně 5 florinů (výdaje jednoty se pokrývaly pomocí příspěvků přispívajících členů a příjmů z každoročních koncertů jednoty). Prostřednictvím usnesení vedení spolku byly významné osobnosti hudebního života voleny mezi čestné členy, jejichž znalosti prospívaly účelu jednoty. Čestní členové byli zavázáni jednotu podle svých sil podporovat, přispívat jí radami a skutky.

Účinkující i přispívající členové měli za povinnost zvolit každoročně ze svých řad 6 členů výboru, přičemž podíl daných členů musí být stejný pro sbor a orchestr a přispívající členy (patrně jsou tím míněni 3 členové z účinkujících a 3 z přispívajících členů).⁹² Ti měli plnit danou funkci vždy jeden rok, po ukončení této doby mohli být opět voleni. Volba se konala v přítomnosti *předsednictva* pomocí hlasů většiny. Členové výboru měli povinnost docházet na všechna zasedání a podle svého úsudku vyjadřovat svůj názor a hodnocení o záležitostech, které jim byly předloženy. Názory, které si utvoří daní členové, měly platit ve jménu všech zbylých členů pro každé oddělení, kterému přináležejí. Zasedání se musel kromě členů vedení účastnit rovněž praeses, pokladník a sekretář, přičemž sekretář vedl protokol. Každé usnesení jednoty bylo platné, pokud byli kromě praese přítomni i členové vedení a pokud bylo usnesení odhlasováno většinou hlasů. Písemná hlasování byla povolena jen v naléhavých případech, pouze za výše uvedených podmínek.

Jednota měla dle stanov každoročně pořádat v období od října do května pro své členy 5 koncertů spolku, přičemž na každý z koncertů měly být přispívajícím členům přiděleny 3 čestné vstupenky a zbylé lístky měly být vedením poměrně přiděleny účinkujícím a čestným členům. (Ostatní se mohli účastnit prostřednictvím předplatného nebo koupí jednotlivých vstupenek.) Práva členstva zanikly v případě úmrtí člena. Pokud došlo k takové situaci,

⁹² Aptovým rukopisem (černým perem) je ve stanovách v rámci § 12 uvedeno „*Ausschluß Mitglieder*“ (členové výboru). Odlišným rukopisem (tužkou) je výraz *Ausschluß* škrtnut a nahrazen „*Direktions Mitglieder*“ (členové vedení). Rovněž daný pisatel uvedl odlišný počet těchto členů (8). Viz s. 63.

účinkující členové měli povinnost vzdát dotyčnému poslední poctu, která mu náležela. Ukončení působení ve spolku bylo umožněno také po písemném vyjádření ohledně odchodu či opakovaným zanedbáním povinností příslušejícím členům – např. v případě opakované neúčasti na zkouškách a vystoupeních. Společné zkoušky členů jednoty se konaly v prostorách spolku – v rámci restaurace a ubytovny U města Jerusalema / Restauration zur Stadt Jerusalem, v ulici Bartolomějská 308,⁹³ a to dvakrát týdně od šesti hodin večer. Členové se scházeli střídavě. V mnou prostudovaných zprávách z dobového tisku je nejčastěji uvedeno, že se sbor scházel ve čtvrtek, orchestr pak v pondělí.⁹⁴ Podle určení vedení se však zkoušky konaly i v jiné dny, případně i častěji. Daný hostinec byl rovněž vyhlášeným místem, kde se pořádalo velké množství veřejných hudebních zábav. Roku 1863 se zde scházeli rovněž členové Umělecké besedy. Jak již bylo uvedeno, v roce 1864 bylo Cecilské jednotě také umožněno zkoušet v prostorách Pražské konzervatoře, dle Aptovy dochované žádosti adresované vedení školy se cvičení měla konat v šest večer.⁹⁵ Apt odůvodňuje svoji žádost takto: „[...] *Jednota měla doposud pronajaté velké prostory v domě č. 308, U města Jeruzaléma,, ale po jejich prodeji Kongregaci šedých sester disponovala pouze jednou místností kuchovávání archivu a nástrojů apod.): nebylo možné najít vhodnou lokalitu ke všem cvičením.*“⁹⁶ Spolek v místnostech školy pravděpodobně zkoušel až do ukončení své činnosti.

4.3 Personální zázemí tělesa

Cecilská jednota ve svých počátcích disponovala skromným počtem členů. Zprvu jednotu tvořil pěvecký sbor složený ze skupiny mladých nadšených studentů. Místo orchestru spolek

⁹³ Dnes je zde provozován hotel Unitas.

⁹⁴ Některá data zkoušek Cecilské jednoty jsou uvedena u příležitosti zahájení nové koncertní sezóny spolku např. v rámci periodika *Prager Morgenpost* či *Tagesbote aus Böhmen*. Na konkrétní prameny odkazuje zmíněná databáze „*Pražský koncertní život r.1850 – 1881*“, viz <http://prague.cardiff.ac.uk> (25. 3. 2016).

⁹⁵ Jedná se o žádost ze dne 16. 10. 1864, která je uchována, jak bylo uvedeno, v rámci nezpracovaných dokumentů konzervatoře různého charakteru pro rok 1864. Archiv PK, bez sign.

⁹⁶ Viz předchozí pozn. Originální znění: „[...] *Die Verein hatte bisher seine geräumige Lokalitäten im Hause N. 308, Zum Stadt Jerusalem, gemiethet, allein durch den Verkauf desselben an die Congregation der grauen Schwestern sind dieselben worden, & es war dem Gefertigten außer einem Zimmer zum Aufbewahrung des Archiws, der Instrumenten etc): nicht möglich zu eine geeignete Lokalität zu den gesamt Uibungen aufzufinden.*“

užíval klavírní doprovod. Od roku 1844 byl součástí instituce orchestr, v rámci něhož působili převážně nadaní amatérští hudebníci. V rámci svého pojednání „*O nynějším stavu hudby v Čechách a v Praze zvláště*“, publikovaného roku 1857, Edurad Meliš zahrnuje Cecilskou jednotu mezi diletantské spolky: „*Praha má tolik dilettantů hudby, že se z nich téměř jednota Ceciliánská utvořila a že by se i z nich více jednot instrumentálních a sborů zpěváckých (nemáme bohužel žádného) sestaviti dalo. A dilettanti tito znají se tak dobře na svých nástrojích, že by hudebnická místa dvorních divadel zaujmouti mohli; neboť nestává snad žádného hudebního nástroje který by se od ochotníků Pražských nepěstoval.*“⁹⁷ V souboru však působili jak amatérští, tak profesionální hudebníci, mezi nimiž najdeme řadu absolventů varhanické školy či Pražské konzervatoře a některé významné osobnosti dobového hudebního života, jež výrazně zasahovaly do podoby tehdejšího koncertního dění, a svými bohatými zkušenostmi v rámci této oblasti přispěly ke zkvalitnění produkci Cecilské jednoty. Základnu orchestru v této době tvořilo přibližně 25 hráčů na smyčcové nástroje. Na koncertech rovněž vypomáhali hudebníci z vojenských kapel a divadla. U příležitosti slavnostních produkcí orchestr disponoval až sedmi desítkami hráčů. Jelikož se počet činných členů rok od roku rozrůstal, přesunulo se místo konání koncertů jednoty z Platýzu do sálu na Žofině, kam se vešlo až 400 diváků.⁹⁸ V době svého rozkvětu vykazoval spolek početným obsazením. V určitém období disponoval 14 prvními a 14 druhými houslemi, 10 violami, 8 violoncelly a 8 kontrabasy. Mužský sbor měl až 120 členů a v rámci jednoty rovněž účinkovalo až 60 členů chlapeckého sboru.⁹⁹ Spolková kniha dokládá také účast ženských sil mezi členy Cecilské jednoty.¹⁰⁰

4.3.1 Spolková kniha, jmenný seznam členů

Dosavadní skromný badatelský výzkum v rámci dané oblasti nepředložil s výjimkou několika zvučných jmen žádné bližší informace o tom, které konkrétní osoby byly členy spolku. Důležitým dochovaným pramenem, který podává informace o členské základně Cecilské jednoty, je již zmíněná spolková kniha („*Vereins Buch der Mitglieder des Caecilien*

⁹⁷ Viz MELIŠ, č. 41, s. 977.

⁹⁸ Viz PRAŽSKÉ ORCHESTRÁLNÍ KONCERTY, s. 105.

⁹⁹ Viz Apt, Antonín: Programme der Concerte, kirchlichen Musikaufführungen und anderweitigen Mitwirkungen des CÄCILIE-VEREINS, in: *Prag während seiner 25jährigen Wirksamkeit in der Zeitperiode vom Jahre 1840 bis 1865*, Praha 1880, s. 5.

¹⁰⁰ Viz níže.

Vereins zu Prag“, archiv PK, sign. 2C 58), v níž jsou uvedeny podpisy stálých členů (vedení, orchestr a sbor) a čestných členů spolku.¹⁰¹ Studiu daného pramene se dosud žádný badatel blíže nevěnoval.

Čtení podpisů uvedených ve spolkové knize je problematické. Verifikace podob jednotlivých jmen představuje složitý proces, zejména pak v případě určování totožnosti amatérských hudebníků. Řada uvedených podpisů je svými autory modifikována na první pohled až k nečitelnosti (jako je tomu např. v případě podpisu známého slepého hudebníka a pedagoga Josefa Proksche¹⁰²). Někteří pisatelé navíc v knize uvedli pouze iniciálu svého křestního jména, či dokonce pouhé příjmení. Především u řady neznámých amatérských hudebníků v takových případech nemáme k dispozici potřebné údaje, na jejichž základě by se dala stanovit jejich totožnost s jistotou. Při ověřování podoby konkrétního jména jsem se danou osobu pokusila vyhledat v rámci online databáze pobytových přihlášek (konskripcí) pražského policejního ředitelství z let 1850 – 1918 na webových stránkách Národního archivu.¹⁰³ Databáze však často poskytuje informace o mnoho osobách se stejným jménem, které žily v Praze ve sledovaném období, nebo naopak k uvedené osobě nejsou v databázi k dispozici vůbec žádné záznamy. Doboví úředníci rovněž zanesli do konskripcí řadu chybných a nepřesných údajů. S jistotou tak nemohu určit správnost podoby všech jmen a dohledaných biografických údajů uvedených níže, ačkoliv je daný soupis vypracován na podkladě podrobného studia dalších pramenů, jež slouží k jejich ověření (vedle databáze pobytových přihlášek se jedná zejména o dobová periodika, případně další materiály uchované v archivu Pražské konzervatoře, které poskytují jména bývalých studentů školy, kteří byli rovněž členy spolku¹⁰⁴). Výsledný seznam jmen byl dále konzultován s badatelkou s bohatými zkušenostmi se čtením starších textů psaných kurentem, Alenou Jakubcovou, která mi při transliteraci některých hůře čitelných podpisů velice pomohla. Jak již ale bylo zmíněno, vzhledem k uvedeným skutečnostem si předložený soupis členů Cecilské jednoty nečiní nárok na bezchybnost všech údajů. Badatelský záměr v tomto směru přesahuje mé kompetence.

¹⁰¹ Viz s. 19 – 20.

¹⁰² Viz obrazová příloha č. 1., s. IV.

¹⁰³ O databázi pojednávám blíže na s. 26.

¹⁰⁴ Při vyhledávání jmen studentů působících v Cecilské jednotě jsem využila zejména abecední seznam absolventů Pražské konzervatoře hudby a staré varhanické školy, který je zahrnut v rámci Branbergerovy publikace. Viz BRANBERGER, s. 240 – 273.

Další problematickou skutečností, na kterou je na tomto místě nutno upozornit, je fakt, že řada hudebníků, které uvádí literatura pramenné povahy v kontextu členské základny spolku, v knize podepsána není, jelikož se z nějakého důvodu noví členové do knihy od určité doby nezapisovali. Vzhledem k vysokému počtu členů spolku, o kterých se zmiňuje dobový tisk, v dokumentu chybí značné množství podpisů. Není zde uvedena řada jmen, která zmiňují dobová periodika vyhodnocující proběhlé koncerty spolku, zhruba od začátku 50. let. Nejedná se pouze o hudebníky, kteří se spolkem vystupovali příležitostně. Mezi členy působícími v orchestru v knize např. chybí podpis Antonína Dvořáka, který v jednotě působil jako hráč na violu od roku 1857, v době svých studií na varhanické škole.¹⁰⁵ V rámci pražského koncertního dění rovněž často spolupracovali a vypomáhali zpěváci a členové orchestru několika institucí (např. při produkcích Jednoty umělců hudebních, při společensky významných událostech).

Pořadí jednotlivých členů spolku v rámci níže uvedeného seznamu jmen odpovídá jejich pořadí ve spolkové knize, kde jsou členové řazeni podle své funkce.¹⁰⁶ Jména předkládám se snahou o jejich autentickou podobu, resp. tak, jak je uvedli v knize jejich pisatelé. V hranatých závorkách poskytnu další dohledané biografické údaje. Doplnky jsem čerpala především ze zmíněných pobytových přihlášek pražského policejního ředitelství, Branbergerovy publikace¹⁰⁷ a dobových tiskových zpráv. V případě, že tyto informace prameny poskytují, uvádím rok, místo narození či úmrtí daného člena a informace o jeho povolání, které však v dokumentech nebývá časově blíže specifikováno. V případě nesnadno čitelného podpisu předkládám rovněž další možnou variantu daného jména, která se v rámci kontextu vyskytuje v pramenech. Bližší biografické údaje nepodávám v případě, že se mi je nepodařilo dohledat, nebo pokud se v pramenech vyskytují více než dvě osoby stejného jména, které působily v Praze ve vymezeném období. V rámci podpisů čestných členů Cecilské jednoty je

¹⁰⁵ Členem Cecilské jednoty byl rovněž pozdější významný kapelník Adolf Čech (1841 – 1903). Svě první setkání s Dvořákem v rámci spolku popsal takto: „Přihlásil jsem se do orchestru Cecilie jako violista. „Budeš hrát u tohoto pultu s Dvořákem,“ pravil Apt, představuje mi mladého muže s hlavou geniálně rozcuchanou, bohatým, černým vlasem pokrytou. Byli jsme tehdy oba dva mladíci sotva dvacetiletí. (...) Začal jsem tedy s tím Dvořákem hrát, ale panečku, ono to nebylo tak snadné. Brzo mu buď má hra nebyla vhod, brzo se zlobil na vedlejší pult, nebo zase na dirigenta – nebo sám na sebe. Chvillemi i přestal hrát, bruče jakousi melodii před sebe.“ Viz Čech, Adolf: *Z mých divadelních pamětí*, Praha 1901, s. 89 – 90.

¹⁰⁶ Výjimkou jsou podpisy hráčů 1. a 2. houslí, které jsou v prostoru jednotlivých stránek knihy uvedeny nesystematicky, nelze tak určit jejich přesné pořadí.

¹⁰⁷ Viz BRANBERGER.

v knize u některých významnějších osobností uvedena také jejich profese, mnou dohledané bližší biografické údaje uvádím pouze u dnes méně známých čestných členů spolku.

Ředitelé / *Direktion*:

*Anton Apt*¹⁰⁸

Wilhelm Deutsch, [nar. 1817 v Praze; pov. účetní; skladatel; v rámci spolku rovněž klavíristou]

Wenzl Bastl [nar. 1804 v Praze; pov. zemský úředník; v rámci spolku rovněž klavíristou]¹⁰⁹

Pokladník / *Kasse-Verwaltung*:

Josef Hübl

Sekretář / *Sekretär*:

[jméno neuvedeno]

Archivář / *Archivar*:

Anton Wiedemann [roku 1844 stud. PVŠ; v jednotě rovněž členem sboru]

Členové orchestru / *Orchester*:

1. housle / *Violin I*:

J[an] Schubert [nar. v Mšenu, v letech 1819 – 1825 stud. PK]

N. Arnold

Topellas? / Topellesz? / Wzellasz? [křestní jméno nevedeno]

W[enzel] Chwoj [nar. ve Stelčovsi, v letech 1816 – 1822 stud. PVŠ]

Franz Labler [nar. 1805; pov. učitel hudby]

J. G. Meisner

Carl Schütz

Jos[ef] Bulant [nar. 1825; pov. učitel]

Franz Schütz

Fried[rich] Grienberger [nar. 1819]

Johann Bartak

¹⁰⁸ Biografické údaje viz s. 31.

¹⁰⁹ Vysvětlení zkratk: nar. = narozen, pov. = povoláním, zem. = zemřel. stud. = studoval / studovala, PK = pražská konzervatoř, PVŠ = pražská varhanická škola.

Winzens Maly
Joseph Řepka
Anton Kosel

2. housle / *Violin II:*

Josef Drachowský
Ant. Stephan
Franz Swoboda
Franz Hladjk [nar. ve Veltrusech, v letech 1832 – 1833 stud. PVŠ]
Ferdinand Marsch [nar. 1824; absolvent PVŠ; pov. pomocný úředník v PVŠ]
Mad[ame] Wagner [Františka?] [v letech 1846 – 1850 stud. PK]
Wilhelm Oehn
Wenzel Schindelař
Kajetan v[on] Mayregg

Viola:

Ernst Holleczek [nar. 1805]
Joseph Mahr [nar. 1815; pov. policejní praktikant a vychovatel]
Eduard Janisch [nar. v Rudelsdorfu, roku 1844 stud. PVŠ]
František Hošek [nar. 1826 v Počepicích]

Violoncello / Violoncell:

Karl Prachner [nar. 1803]
Johann [Gottfried] Sommer [nar. 1782; pov. topograf, učitel na PK]
Adolph Brichta [nar. 1800; pov. obchodník]
Jos. Bernkopf
Ferd. Aug. Köhler
Leopold Karasek [nar. 1815 v Hluboši]

Kontrabas / Contrabass:

Ignaz Jelinek [nar. 1821 v Praze, pov. hudebník]
Mart[in] [?]¹¹⁰ Dudzikovsky [nar. 1824]
Alois J. Holly

¹¹⁰ V knize uvedena iniciála, která se mi nepodařila přečíst.

Franz Sojka [nar. v Žilině, roku 1840 stud. PVŠ]

Joseph Brand

Jos. Lerchenau

Joseph Studniczka

Členové sboru / Chor:

Soprán / Sopran:

Henriette Hermann

Luise Lerpauer

Flora Jöndl [nar. 1820]

Wilhelmine Hattingberg

Emilie Bütter

Jenny Gewinner

Louise Jahnel

Alt:

Marie Müller [nar. v Praze, v letech 1830 – 1836 stud. PK]

Maria Markl [nar. 1824]

Tenor:

Norb. Wanniczek

Slabihaudek Gustav

Adam [část jména neuvedena]

J. V. Jirges

Snopek M[a]th[ias]

Leopold Collin [nar. 1811 v Praze; pov. obchodník]

T. J. Kral

Jos. Korbelař

Karl Möldner [nar. 1818; pov. učitel hudby]

Werner Ernst [nar. 1819; pov. fyzik]

Breicha Johann [nar. 1814 v Praze; v letech 1833 – 1834 stud. PVŠ; pov. hudebník]

Jos. Krjžek

Joseph Scheffczik [nar. 1815; v letech 1832 – 1833 stud. PVŠ]

Winzenz Tuczek [nar. 1819; pov. technik]

Harausch Anton
Puhl Bernard [nar. 1811; pov. technik]
Joh. Goldbach [nar. 1820]
Franz Daucha [nar. 1810 v Praze]
Gustaw Kunze
Wenzel Sedlička
Keil Friedrich
Preihs Karl [nar. 1817]
Konopásek Dominik [nar. 1809; pov. logik]
Hauptvogel Wenzl
Czapek Joseph [nar. v Praze; v letech 1837 – 1842 stud. PK]
Morawec Wenzel [nar. 1802 v Praze]
Hermann Arbes
Wenzl Wošahlo [nar. v Lučicích; 1844 – 1845 stud. PVŠ]
Johann Kliment
Ulbrich Franz
Spitzl Anton [nar. 1824; pov. učitel kreslení]
Hulla Ignaz
Roth Franz
Gruber Christoph [nar. 1822; pov. filozof]
Román Konopásek
Franz Wrba [v letech 1843 – 1844 stud. PVŠ]
Anton Kozel
Aloys Hübner
Koerner Moriz
Wolf Anton
Hurt Adalbert [nar. 1823; pov. učitel]
Skalla Franz
Decastello Carl [roku 1845 stud. PVŠ; pov. učitel]
J. L. Gläser
Wilh[elm] Väter
Joh. Schmatz
Jos[eph] Škampa [nar. 1825; roku 1845 stud. PVŠ]
Karl Jakubczik [nar. 1820]

Veit Schweitzer [roku 1841 stud. PVŠ]
Thomas Sládek
Wenzl Staara
Rob. Väter
Carl Körpertt
Jedlička Joseph [nar. v Petrovicích, roku 1846 stud. PVŠ]
Herrmann Carl [nar. 1823]
Franz Daucka [nar. 1811 v Praze]
Johann Rathauský
Gotthard Dubský
Franz Sunkowsky [nar. 1814]
Schummen Josef
Adalbert Haraus[ch?]
Johann Klika
Schořik? / Sokořik? Martin

Bas / Bass:

Jos. Hauschka
Friedrich Nečasek
Ig. Uhljř
Jos. Stiglitz
Joh. Borschitzky
Jos. Knahl [nar. 1822]
Jos. Worljček
Fr[anz] Drož [roku 1839 – 1840 stud. PVŠ]
Johann [Franz] *Klawik* [nar. 1818]
Alb. Seidl
Kaplan Anton
Tumpach Adolph G.
And[reas] Binder [nar. 1811]
Kaczerowský Jos[ef] [nar. v Černém Kostelci; roku 1843 stud. PVŠ]
J. W.? *Wraštil* [v letech 1843 – 1844 stud. PVŠ]
Adolf Winter
Peter Roedert [nar. 1819 ve Flöhau]

Stěpánek Swanz

Eduard Hein[rich] Pokorný [nar. 1818]

Stokr? / Stöhr? Joseph

Trnka Wenzl [nar. 1818]

Anton Chmela [nar. 1826; pov. technik]

Ferdinand Fabien

Johann Pstrosz

Joseph Naxera [nar. v Přešticích; v letech 1833 – 1834 stud. PVŠ]

Johann Duda

Anton Wiedemann [1844 stud. PVŠ; v jednotě rovněž archivářem]

Jos[ef Leopold] Zwonář [nar. 1824 v Kublově; pov. skladatel, teoretik, pedagog; zem. 1865
v Praze]¹¹¹

Joh. Stivín

Joh. Groß

Dohnal Alois

Joseph Böhm [nar. v Praze; v letech 1843 – 1849 stud. PK]

Zihlarž Albert

Joseph Klath

Tomiček Josef

Hauschka Johann [nar. 1811]

Knahl Jan [nar. 1825 v Hronově; pov. hudební skladatel; zem. 1901]

Pruscha Johann

Just Anton [stud. PVŠ]

Cžiharž Anton [nar. 1822; pov. lékař; / nar. 1830]

Ignaz Praschak

Wenzel Klošer [roku 1846 stud. PVŠ]

Anton Křenowský [nar. 1823; roku 1844 stud. PVŠ]

Franz Jelinek

Petr Sprawka [v letech 1839 – 1840 stud. PVŠ]

Wenzl Mazánek

Ferdinand Sunkowský [nar. 1828]

Johann Vrba

¹¹¹ Později v rámci spolku vystupoval jako hráč na violu.

Nikolaus Ries [nar. 1819]
Karl Enger [nar. 1819]
Karl Butula
Anton Strohschneider [roku 1847 stud. PVŠ]
Thomas Skokann
Anton Lexa [nar. 1826]
Carl Schneider [roku 1846 – 1852 stud. PVŠ]
Johann Odwarka [nar. 1826 v Richenburgu; roku 1845 stud. PVŠ]
Josef Hutter
Wenzl Popelik
Fabian Ferdinand
Franz Woczdlo [nar. v Lučicích; v letech 1844 – 1845 stud. PVŠ]
Ferdinand Liška [nar. 1826 v Kladně]
Josef Wiesner
Franz Untermüller
Graf Clemens
Wenzl Hesak? / Slesak?
Carl Fuxa
Ant ?
Edmund Wcetz?
Johann Soukup [nar. v Selčanech; roku 1845 stud. PVŠ]

Čestní členové / Ehren Mitglieder:

F[ranz] J[an] Skraup – Kapellmesiter am k[öniglichen] ständ[ischen] Theater in Prag
J[ohann] Nep[pomuk] Skraup – 2ter Kapellmeister am k[öniglichen] ständ[ischen] Theater
Jos[ef] Emminger – Säng[er] d[er] k[öniglichen] s[tändischen] Bühne
Moriz Mildner – Um Solospieler am k[öniglichen] ständ[ischen] Theater
August [Wilhelm] Ambros
Carl Strakatý – Sänger der ständ[ischen] Bühne
Frid[rich] Dionys Weber – Direktor des Conservatoriums
Fried[rich] W[ilhelm] Pixis – Orchesterdirektor des k[öniglichen] ständ[ischen] Theaters
u[nd] Professor des Conservatoriums.
W[enzel] H[einrich] Veit
Ludwig [Johann] Tischer [nar. 1818 v Praze]

Jos. August Tischer

J[ohann] F[riedrich] Kittl – Direktor des Prager Conservatoriums

C[arl] F[ranz] Pitsch – Direktor der Prager Orgelschule

Joseph Proksch – Direktor einer Musikbildungs=anstalt

*Sikmund M[ichal] Kolleschowský [nar. 1817 v Praze, zem. 1868 tamtéž; hudební skladatel a
peragog]*

Anton Tnall? – Lehrer des Conservatoriums

Josef Liehmann

Aloysius Jan Jelen

4.4 Koncepce repertoáru v dobovém kontextu

Dramaturgická koncepce repertoáru Cecilské jednoty se orientovala na díla předních evropských skladatelů různých slohových epoch. V průběhu 25 let své existence spolek pražskému publiku představil různorodý repertoár zahrnující skladby od G. P. da Palestriny přes J. S. Bacha a G. F. Händela k předním dílům vídeňských klasiků J. Haydna, W. A. Mozarta, L. van Beethovena až po dobové novinky R. Schumanna či R. Wagnera. Jak bylo v práci několikrát zdůrazněno, oproti jiným dobovým hudebním institucím se však Cecilská jednota zaměřovala především na uvádění soudobých děl. Aptovým hlavním dramaturgickým záměrem bylo představit pražskému publiku neotřelá, dosud v českých zemích neprovedená a dle svého uvážení hodnotná díla. „*Program koncertův této jednoty nesestavuje se, abychom, se tak vyjádřili „lehkovážně“, jako při spoustě jiných koncertův, zvláště k dobročinnému účelu věnovaných, jejichž program často otřepané a bezcenné skladby přináší.*“¹¹²

Vývoj a široký záběr repertoáru spolku příznačně vyhodnocuje např. Umělecká beseda ve zmíněném albu, jež věnovala Aptovi u příležitosti ukončení činnosti Cecilské jednoty: „*Spolek, začav pěstěním mužského sborového zpěvu, rozšiřoval od roku k roku kruhy svého působitě, pouštěl se vždy dále a dále, až byl konečně sto aby se i na největší hudební díla odvážiti mohl. Žádné odvětví hudebního umění nezanedbával; od prosté písne až k veliké dramatické arii, od prostého čtyřzpěvu až k velkolepému sboru, od malé komorní skladby až k mohutné symfonii, od provázeného zpěvu až k velikému oratoriu – není jediného druhu skladby, kterýž by spolkem Vašim nebyl proveden. Takové horlivé působení spolku zasluhuje*

¹¹² Bez šifry, *Slavoj III*, č. 12, 1863, s. 223.

*uznání nejvřelejšího, zásluha jeho jest tím větší, an byl dlouhá léta samojediným spolkem v našem hlavním městě, jež obecnstvo s největšími starými i novými plody hudebními obeznamoval.*¹¹³

V prvních letech své činnosti se jednota vzhledem k absenci orchestru a celkově menšímu počtu členů v rámci personální základny spolku orientovala především na provozování skladeb se skromnějším obsazením. Do repertoáru byly zařazovány sólové písně, sborové kompozice a komorní hudba. Orchester nahrazoval čtyřruční klavírní doprovod. V rámci produkce komorní hudby zprvu na veřejných vystoupeních spolku účinkovali tito hráči: N. Arnold a Wehle – housle, Ludwig Johann Tischer – viola, Karl Prachner a Jos. August Tischer – violoncello, členové vedení spolku Wenzl Bastl a Wilhelm Deutsch – klavír.¹¹⁴ Od 30. koncertu spolku, který se konal 5. května 1844, jednota disponovala svým vlastním orchestrem. Postupem času byla v řadě dobových tiskových zpráv reflektována jako spolek pro pěstování novověkých skladeb vokálních a orchestrálních. Počet členů orchestru se postupně rozšiřoval a spolek tak do svého repertoáru zařazoval i větší orchestrální, operní, oratorní a kantátová díla. Dramaturgie repertoáru tak vykazovala oproti předchozímu období značné odlišnosti. Na koncertech byly uváděny skladby rozsáhlejší a dramaturgicky ambicióznější.

Program jednotlivých vystoupení jednoty, hojně zrcadlící aktuální novinky dobového středoevropského koncertního dění a Aptův široký kulturní rozhled, byl pražským publikem vesměs přijímán pozitivně, což dokládaly rovněž přeplněné koncertní sály. Dobový tisk častěji komentuje Aptovu volbu skladeb v rámci veřejných vystoupení v podobném duchu jako následující referent časopisu *Dalibor*: „*Slušno chvalně se zmíniti o řediteli Aptovi, jenž si provedením tak půvabné skladby opět jeden lístek do věnce svých zásluh uvil*“.¹¹⁵ V tisku však najdeme rovněž zmínky komentující nevyvážený program, kdy v rámci jednoho vystoupení spolku zazněla významná a obsahově závažná díla v kontrastu se skladbami průměrnými a prostými. S rostoucím národním uvědoměním se také postupem času stále častěji v českém tisku objevovaly požadavky po větším zastoupení skladeb autorů domácí provenience.

¹¹³ Viz s. 21 – 22.

¹¹⁴ Deutsch působil rovněž jako skladatel. Jeho díla byla na koncertech Cecilské jednoty několikrát provedena. Např. v rámci 26. koncertu spolku, který se konal 17. 12. 1843 v Platýzu, zazněla jeho skladba *Sonate in F moll* pro klavír.

¹¹⁵ Danou skladbou referent míní *Der Rose Pilgerfahrt* od Roberta Schumanna, kterou spolek poprvé představil 27. 11. 1858. Bez šifry, Zprávy domácí, *Dalibor* 1, č. 9, 2. 12. 1858, s. 37 – 38.

Referent časopisu Lumír např. v této souvislosti píše: „*Ceciliánský spolek, který jest zajisté nejčilejší a nejčinnější ze všech zdejších, a jemuž by nebylo co přát, než aby větší ohled měl k jazyku národnímu, provozoval dne 19. prosince velkotvátné Mendelsoonovo dílo ...*“¹¹⁶

V rámci repertoáru jednoty však čeští autoři našli značné uplatnění. Ač byla Cecilská jednota svou jazykovou povahou německým spolkem, při úvahách nad repertoárovou dramaturgií se Apt v dané době národnostního rozštěpení neřídil konkurenčním vztahem německých děl k české produkci. Text českých vokálních a vokálně instrumentálních skladeb byl zpíván v originální podobě a na německy psaných programech byly skladby paralelně uváděny také v češtině. V rámci repertoáru spolku byly zastoupeny např. skladby Jana Bedřicha Kittla, Václava Jindřicha Veita, Františka Škroupa a jeho bratra Jana Nepomuka a řady dalších tuzemských skladatelů.¹¹⁷ Spolek Umělecká beseda, jenž udržoval a ctil národní tradice, v rámci zmíněného alba, ve kterých vyslovuje Aptovi díky za jeho dlouholetý přínos pro pražský koncertní život, píše: „[...] *Avšak ještě jiná stránka působení Vámi, ctěný Pane, vedeného spolku zasluhuje uznání a ocenění. Spolek Vás, pěstováv hudební umění vůbec, byl dbalý též zpěvu českého a všimal si děl domácích skladatelů. V časech, kde český zpěv odevšad vyloučen byl, našel útulku ve Vašem spolku. Jsou pamětníci, jenž si s potěšením zpomínají na příjemné chvíle, jež jim český hlahol v produkcích Vašeho spolku způsoboval. Při každém takovém provedení rozkochovala se sta upřímných českých srdcí při zvucích s českým slovem spojených, spomínajíce minulých časů, kdy české slovo vládlo a toužíce, aby se zase časy ty navrátily. [...] Mnohý plod domácího skladatele uvedl jste Vy ponejprv do světa. Po celé vlasti naši jsou rozptýleni bývalí údové Vašeho spolku, jenž vkus svůj na dílech klassických spolkem provozovaných vytrýbili a nyní v kraji dobrý vkus udržují a šíří.*“

Na tomto místě se rovněž nabízí srovnání produkcí jednoty s programy koncertů ostatních významných dobových hudebních institucí působících v Praze. Jednota umělců ku podpoře vdov a sirotků pořádala nejčastěji dva koncerty ročně a uváděla na nich především oratoria.¹¹⁸ Daný repertoár byl spíše tvořen díly, se kterými již byla Praha delší dobu obeznámena, a dobročinná povaha koncertů zároveň signalizovala nízkou kvalitu výkonů. Nejčastěji

¹¹⁶ Bez šifry, Z Prahy a z venkova, *Lumír*, č. 51, 23. 12. 1858, s. 1218.

¹¹⁷ Viz dále s. 59.

¹¹⁸ Repertoár koncertů spolku předkládá v jedné ze svých studií Michaela Freemanová. Viz Freemanová, Michaela: Jednota umělců hudebních ku podpoře vdov a sirotků – Tonkünstler Wittwen-und-Waisen Societät (1803–1903) a její role v životě Prahy 19. století, in: Ledvinka, Vaclav – Pešek, Jiří: Od středověkých bratrstev k moderním spolkům, *Documenta Pragensia XVIII*, 2000, s. 177 – 197.

se před představením konala pouze jedna zkouška a dobový tisk často kritizoval kvalitu předvedených výkonů. Nevalně komentoval rovněž právě volbu uvedených skladeb.

Repertoár koncertů Pražské konzervatoře byl dle literatury zabývající se danou institucí předmětem dramaturgických polemik, bez ohledu na to, že musel obsahovat rovněž množství skladeb instruktivního charakteru.¹¹⁹ Programy koncertů konzervatoře, stejně jako v případě Žofínské akademie, vykazovaly oproti repertoáru Cecilské jednoty větší zastoupení děl již nežijících autorů či v Praze už dříve provozovaných skladeb. Na programech Žofínské akademie najdeme rovněž v menší míře samostatné orchestrální skladby (symfonie, koncerty).¹²⁰

V době působení Cecilské jednoty byl pro pražský koncertní život v jistém smyslu zlomový rok 1862. V daném roce bylo založeno Prozatímní divadlo a Praha tak byla rovněž obohacena o další významné orchestrální těleso, složené z profesionálních hráčů. Divadelní provoz však neumožňoval soustavnější využití orchestru v koncertním dění. V letech 1864 – 1865 pořádal Bedřich Smetana sérii abonentních koncertů Umělecké besedy. Dobovou situaci na poli pražského koncertního dění Smetana komentuje roku 1862 v časopise *Slavoj*: „[...] *Tři neb čtyři koncerty od zdejšího konservatoria do roka uspořádané pokládáme navzdor jich zvláštnosti, správnosti a výtečnému řízení přece za zkoušky, které nejsou s to, aby vyplnily mezery vzhledem k našim koncertům dávno cítěné.*“¹²¹ Dále v pojednání uvádí: „*Ano i v městech 5000 obyvatelů někdy ani nečítajících, pořádají se koncerty abonentní, avšak ne k vůli kratochvíli a zábavě, nýbrž za tou příčinou, aby se umění hudební pěstovalo a obecnstvo vzdělávalo. A právě na tom se zakládají v cizozemsku výsledkové, vedle nichž hudba zaujala místo jí náležející, ano i od samé vlády uznané. Nám Pražanům se o koncertech abonentních ještě ani nezdálo.*“¹²² Cecilská jednota sice byla částečně složena z amatérských hráčů, nicméně jak bylo doloženo výše, Umělecká beseda docenila význam jejích produkcí a vyjádřila Aptovi u příležitosti ukončení činnosti spolku mimo

¹¹⁹ Viz PRAŽSKÉ ORCHESTRÁLNÍ KONCERTY, s.100. Přehled koncertů v době působení Cecilské jednoty, které Pražská konzervatoř pořádala nebo při nichž účinkovala, poskytuje Branbergerova publikace. Viz BRANBERGER, s. 202 – 212.

¹²⁰ Pro srovnání koncertních programů jednoty s repertoárem Žofínské akademie jsem využila práci Matějčkové. Musíme na tomto místě připomenout, že se daná práce orientuje především na koncertní produkce instituce do roku 1850. Viz MATĚJČKOVÁ.

¹²¹ Hostinský, Otakar: *Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu*, Praha 1901, s. 15.

¹²² Viz tamtéž, s. 14 – 15.

jinévelký dík za volbu repertoáru, kterým dle daného hodnocení přispěla k šíření dobrého vkusu (za hudební odbor podepsán Smetana).¹²³

Co se týče dalších pražských pěveckých těles působících v době existence Cecilské jednoty, roku 1861 byl založen významný spolek Hlahol, v roce 1864 Zpěvácký spolek pražských typografů a téhož roku Zpěvácký spolek Slavoj. Vzhledem ke skutečnosti, že se dané instituce začaly formovat až v posledních letech existence Cecilské jednoty, nebudeme zde o jejich produkcích blíže pojednávat.

4.4.1 Koncertní produkce spolku z pohledu statistiky

V rámci veřejné koncertní produkce představila Cecilská jednota skladby nejméně 134 autorů. Spolek se hojně účastnil různých typů společenských událostí. Repertoár produkcí, které se konaly mimo veřejné koncertní sály a půdu Stavovského divadla, Apt v rámci alba s programy koncertů jednoty nepředkládá.¹²⁴ V publikovaném seznamu koncertů instituce u takových událostí uvádí bližší program pouze v několika případech.¹²⁵ Do níže uvedených statistik, vztahujících se k repertoáru spolku, jsem zahrнула Aptem uvedené relevantní údaje týkající se všech typů produkcí Cecilské jednoty.¹²⁶

Nejvíce byli v rámci repertoáru jednoty zastoupeni doboví autoři a skladatelé první poloviny 19. století. Historická hudba (resp. hudba období baroka a dřívějších epoch) se v produkci jednoty téměř nevyskytovala. Výjimku tvořilo např. uvedení skladby G. P. da Palestriny, B. Marcella či několika kompozic J. S. Bacha. K nejhranějším skladatelům patřili zejména autoři působící na území dnešního Německa a Čech. Nejčastěji jsou pak v rámci koncertních programů spolku zastoupeny skladby F. Mendelssohna-Bartholdyho. Celkový počet provedení Mendelssohna-Bartholdyho skladeb je více než dvojnásobně vyšší,

¹²³ Po ukončení činnosti Cecilské jednoty Apt věnoval Umělecké besedě řadu hudebnin, což dokládá děkovný dopis adresovaný Aptovi z 19. 12. 1867 (archiv PK, sign. 2C 470).

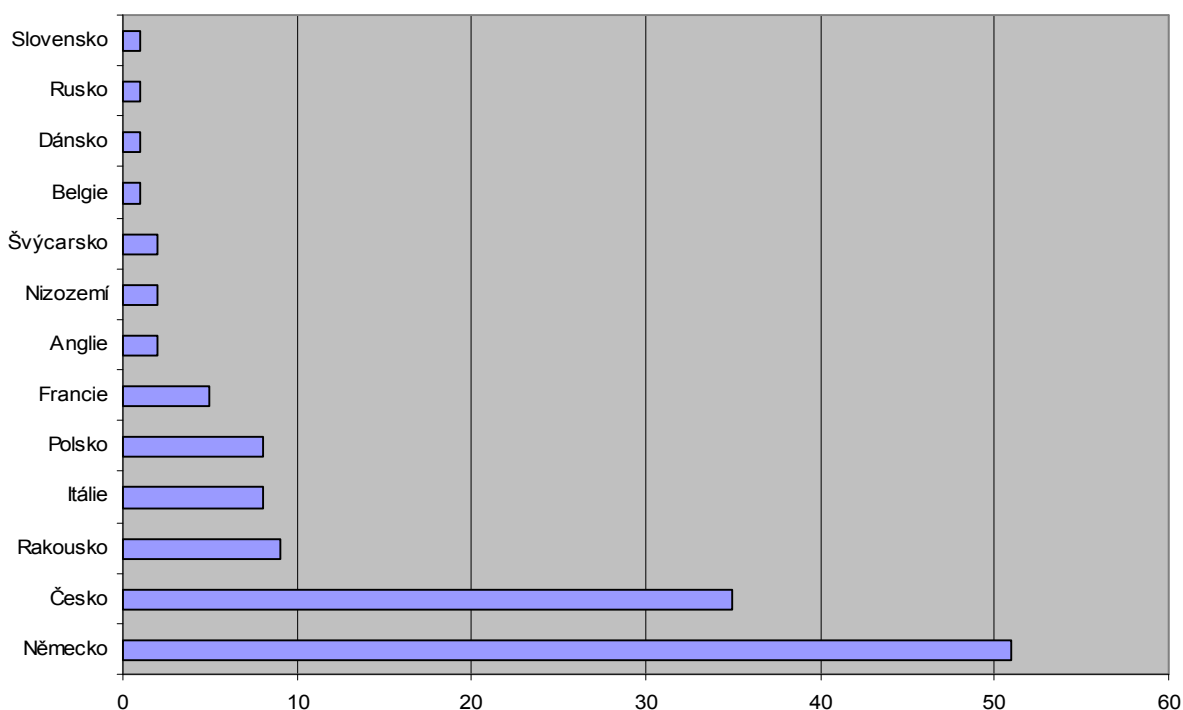
¹²⁴ Viz s. 23 – 24.

¹²⁵ Viz s. 24.

¹²⁶ Vzhledem k daným okolnostem však reflektují zejména koncerty uvedené v daném albu (jichž bylo celkem 117). Bližší informace o repertoáru zbylých vystoupení jednoty, kterých bylo téměř 100, je ještě třeba dohledat v pramenech (zejména v dobovém tisku). O různých typech produkcí jednoty pojednávám v následující podkapitole.

než v případě uvedených kompozic L. van Beethovena, který v rámci pořadí nejprovozovanějších autorů spolku zaujímá druhé místo. K dalším, v hojně míře zastoupeným německým autorům na programech jednoty, patří L. Spohr a R. Wagner, k českým pak V. J. Veit, J. N. Škroup či J. L. Zvonař. Mezi českými autory najdeme rovněž ženu – do repertoáru byly zařazeny dvě skladby hraběnky E. Schlickové.¹²⁷

Pro snazší orientaci v dané problematice předkládám graf, který reflektuje poměr autorů zastoupených na programech Cecilské jednoty z hlediska jejich původu – tj. v rámci přehledu jsou autoři přiřazeni k jednotlivým zemím podle toho, kde se narodili (z dnešního geografického hlediska). Níže pak uvádím výčet dohledaných autorů, jejichž skladby Apt zařadil do repertoáru spolku. Jsou seřazeni podle počtu provedení daných skladeb (příslušný počet uvádím v závorkách).¹²⁸

Pozn.: osa X = původ autorů, osa Y = počet provedených autorů

¹²⁷ Zazněly v rámci benefičního koncertu konaného 11. 5. 1854 v koncertním sále na Žofíně.

¹²⁸ Celkový počet domácích autorů zastoupených na programech jednoty, tj. pocházejících z historických zemí Koruny české – 35, celkový počet cizích autorů – 91. U některých dnes méně známých či neznámých autorů nemáme k dispozici potřebné biografické údaje, do přehledu jsem je tak nezačlenila. Viz BORNEMANN (78. koncert); GRÄBL (53. koncert); HOŠEK (4. koncert); HAHN (2. koncert); KNIGHT, B. (57. koncert); LEICHT, V. (9., 12., 23. koncert); MELCHER, Julius (37. koncert); SHNABEL, Karl (85. koncert);

Německo: MENDELSSOHN-BARTHOLDY, Jakob Ludwig Felix (71); BEETHOVEN, Ludwig van (33); SPOHR Louis (20); WAGNER, Wilhelm Richard (17); HILLER, Ferdinand (15); WEBER, Carl Maria von (12); HÄNDEL, Georg Friedrich (11); SCHUMANN, Robert (10); MARSCHNER, Heinrich (8); BACH, Johann Sebastian (6); KÜCKEN, Friedrich Wilhelm (6); GLUCK, Christoph Willibald Ritter von (4); RIETZ, August Wilhelm Julius (4); ROMBERG, Andreas Jakob (4); BENEDICT, Julius (3); LACHNER, Vinzenz (3); MÖHRING, Ferdinand (3); OTTO, Ernst Julius (3); SCHNEIDER, Johann Christian Friedrich (3); BACH, Carl Philipp Emanuel (2); BECKER, Julius Constantin (2); CURSCHMANN, Karl Friedrich (2); LACHNER, Franz Paul (2); RINCK, Johann Christian Heinrich (2); ZÖLLNER, Carl Friedrich (2); BLUMMER, Martin Traugott Wilhelm (1); DÖLLER, Theodor (1); EBERWEIN, Traugott Maximilian (1); EHLERT, Louis (1); ESSER, Heinrich Joseph (1); FISCHER, Carl Ludwig (1); GEYER, Flodoard (1); GOLTERMANN, Georg Eduard (1); HIMMEL, Friedrich Heinrich (1); KÖCKERT, Adolph (1); KUMMER, Friedrich August (1); LENZ, Leopold (1); LINDPAINNER, Peter Joseph von (1); MANGOLD, Carl Ludwig Amand (1); MEYERBEER, Giacomo (1); MÜLLER, Christian Friedrich (1); NAUMANN, Johann Gottlieb (1); NEITHARDT, Heinrich August (1); OBERTHÜR, Charles (1); REICHARDT, Johann Friedrich (1); REINECKE, Carl (1); REISSIGER, Carl Gottlieb (1); RIES, Ferdinand (1); TÄGLICHBECK, Thomas (1); TSCHIRCH, Friedrich Wilhelm (1); WOLF, Johann Conrad Ludwig (1);

Česko: VEIT, Václav Jindřich (22); ŠKROUP, Jan Nepomuk (9); ZVONARĚ, Josef Leopold (8); TOMÁŠEK, Václav Jan Křtitel (6); ŠKROUP, František (5); DEUTSCH, Wilhelm (4) ?; FÜHRER, Robert Jan Nepomuk (3); JELEN, Alois (3); KALIVODA, Jan Křtitel Václav (3); KITTL, Jan Bedřich (3); TITL, Antonín Emil (4); AMBROS, August Wilhelm (2); DREYSCHOCK, Raimund (2); HELLER, Josef August (2); KOLEŠOVSKÝ, Zikmund Michal (2); LABLER, František Xaver Martin (2); SCHLICKOVÁ, Eliška (2); WOLFRAM, Joseph Maria (2); GOLDSCHMIDT, Sigmund (1); HAHN, Václav (1); JÍROVEC, Vojtěch Matyáš (1); KAVÁN, František (1); KREJČÍ, Josef (1); NĚMEC, František (1); PITSCH, Karel František (1); PIVODA, František (1); PROCHÁZKA, Jan Ludevít (1); SAVENAU, Karl Maria von (1); SKUHERSKÝ, František Zdeněk (1); SMITA, Václav Bedřich (1); SVOBODA, F. W. (1); ULM, František Baltazar (1); VITÁSEK, Jan Nepomuk Augustin (1); VOGL, František Arnold (1); VOJÁČEK, Hynek (1);

Rakousko: MOZART, Wolfgang Amadeus (15); HAYDN, Joseph (12); SCHUBERT, Franz (5); STORCH, Anton Michael (4); HASLINGER, Carl (1); LICKL, Johann Georg (1); NETZER, Johann Josef (1); STADLER, Maximilian Johann Karl Dominik (1); WOLF, Johann Conrad Ludwig (1);

Itálie: CHERUBINI, Luigi (8); ROSSINI, Gioacchino Antonio (3); DONIZETTI, Gaetano (1); GORDIGIANI, Giovanni Battista (1); MARCELLO, Benedetto (1); PALESTRINA, Giovanni Pierluigi da (1); SPONTINI, Gaspare Luigi Pacifico (1); ROSSI, Francesco (1);

Polsko: JADASSOHN, Salomon (2); STERN, Julius (2); BERNER, Friedrich Wilhelm (1); HESSE, Adolf Friedrich (1); LIPÍŇSKI Karol (1); PÜTTLINGEN, Johann Vesque von (1); SCHICHT, Johann Gottfried (1); SOBOLEWSKI Johann Eduard (1);

Francie: DAVID, Félicien César (9); AUBER, Daniel François Esprit (1); BERLIOZ, Hector (1); CATEL, Charles-Simon (1); HÉROLD, Louis Joseph Ferdinand (1);

Anglie: BENNETT, William Sterndale (2); LITOLFF, Henry Charles (1);

Nizozemí: EYKEN, Jan Albert van (1); VERHULST, Johannes Joseph Hermann (1);

Švýcarsko: RAFF, Joseph Joachim (1); THALBERG, Sigismond (1);

Dánsko: GADE, Niels Wilhelm (5);

Slovensko: HUMMEL, Johann Nepomuk (5);

Belgie: BÉRIOT, Charles Auguste de (2);

Rusko: RUBINSTEIN, Anton Grigorijevič (1);

4.5 Sociální uplatnění instituce

Cecilská jednota se nesoustředila pouze na umělecké koncertní produkce, které se konaly v Platýzu a v pozdějších letech na Žofíně. Při komparaci výčtu koncertů, který Apt předkládá v dodatku své publikace shrnující celkovou koncertní činnost jednoty, s programy uvedenými ve zmíněném albu, který je k dispozici v ČMH, zjistíme, že byl spolek daleko produktivnější, než jak se jeví z hlediska počtu koncertů uvedených v albu. Jednota se rovněž hojně účastnila dalších společenských událostí, pořádaných mimo zmíněné koncertní sály. Programy řady takových vystoupení Apt do daného alba nezačlenil. Charakter těchto událostí nastiňuji v následujícím textu.

Hojně jsou mezi danými vystoupeními zastoupeny produkce konané u příležitosti různých událostí benefičního charakteru. Některé z benefičních koncertů pořádala sama jednota. Konaly se např. na půdě Stavovského divadla ve spolupráci se členy divadelního orchestru. Výtěžky z vystoupení byly věnovány zejména na podporu chudých studentů. Jednota se rovněž účastnila celkem 70 benefičních akcí pořádaných jinými institucemi, z velké části Jednotou umělců hudebních ku podpoře vdov a sirotků. Jednota umělců hudebních zastávala v pražském životě především funkci organizace poskytující finanční podporu hudebníkům, kteří se ocitli v těžké životní situaci, dále jejich vdovám a sirotkům. Připomeňme, že nejen při akademiích Jednoty (původně pouze velikonočních a vánočních) spolupracovali členové více pražských hudebních institucí, k nimž patřila vedle Cecilské jednoty např. Pražská konzervatoř a Žofínská akademie. Členové různých těles účinkovali dohromady v rámci řady koncertních produkcí pořádaných různými institucemi i jednotlivci. Aptův spolek hojně vystupoval také v rámci rozmanitých slavnostních událostí – účastnil se např. mimořádné hudební produkce uspořádané u příležitosti otevření železniční dráhy a příjezdu prvního parního vlaku z Vídně do Prahy (1845). Koncert, na kterém se spolupodílelo velké množství hudebníků z různých těles, se konal za přítomnosti členů panovnického dvora ve Stavovském divadle. Výjimečnou událostí byl rovněž koncert jednoty k stoletému výročí narození Mozarta

(1856). Část členů Cecilské jednoty se také téhož roku účastnila hudební slavnosti konané v Salcburku. Spolek dále vystupoval např. na významné třídní slavnosti u příležitosti 50. výročí založení Pražské konzervatoře (1858), na jejíž organizaci, jak již bylo v práci uvedeno, se podílel také Apt a dle spisového materiálu pražské konzervatoře pro daný rok rovněž Wenzl Bastl.¹²⁹ Jednota při této slavnosti vystoupila hned na dvou koncertech – v kostele sv. Jakuba a ve Stavovském divadle. O rok později se účastnila významných oslav spojených s osobností Friedricha Schillera. Jednota svou produkcí obohatila také řadu slavnostních bohoslužeb, které se pořádaly v různých pražských kostelích – např. v rámci oslav svátku sv. Cecílie, konaných 22. listopadu, či při příležitosti uctění památky skladatele V. J. K. Tomáška (1850).

4.6 Ukončení činnosti spolku

Cecilská jednota ukončila svoji činnost po 25 letech své existence. Roli mohlo hrát hned několik faktorů – celkové vyčerpání ředitele spolku, finanční potíže (spojené např. s obstaráváním provozovacího notového materiálu u zahraničních obchodníků) či případná absence vhodného prostoru ke společným zkouškám. Problémy nastaly, když spolek roku 1864 přišel o své zázemí v Bartolomějské ulici, tj. místnosti sloužící rovněž jako spolkový archiv a úložný prostor pro nástroje.¹³⁰ Aptovo rozhodnutí nezměnily ani naléhavé prosby pražských hudebních kruhů, aby setrval ve vedení spolku. Rovněž v zahraničí vzbudila zpráva o odchodu Apta z vedení ohlas. O funkci ředitele tělesa projevíli zájem významní hudebníci – u Apta se hlásil např. lipský skladatel Salomon Jadassohn. Když však Apt daným zájemcům vysvětlil, že ona „lukrativní“ pozice nejen nevynáší finanční zisk, ale dokonce také vyžaduje materiální oběti, nikdo další už zájem o vedení spolku neprojevil.¹³¹ Rozpadu instituce však patrně také mohly přispět politické okolnosti. Je příznačné, že utrakvistický spolek zanikl v 60. letech 19. století. Po pádu Bachova absolutismu došlo k uvolnění politických poměrů a rovněž k rozkvětu spolků. V době sílícího národního uvědomování programy koncertů jednoty oproti jiným dobovým pražským spolkům nevykazovaly tak početné zastoupení českojazyčných skladeb, které v rámci procesu obnovy národní identity hrály významnou roli.

¹²⁹ Viz archiv PK, bez sign.

¹³⁰ Viz s. 42.

¹³¹ Viz PROCHÁZKA, s. 27.

Svůj poslední koncert odehrála Cecilská jednota 16. března 1865. V rámci vystoupení zazněla skladba *Die Ruinen von Athen* od L. van Beethovena a *Cäcilien-Ode* od G. F. Händela. Periodikum *Bohemia* poskytuje Ulm: „[...] *Poté, co se pan Apt objevil za dirigentským pultem ozdobeným věncem, mimořádně početné publikum ho přijalo s jásotem, a na konci jej odměnilo řadou květin a věnců a provolávalo mu slávu. Tyto výkřiky byly důkazem sympatií, které si odcházející ředitel právem získal u svého publika. Na konci koncertu se hrála Händelova nová Cecilská óda pro Prahu, k jejímuž proslavení zásadně přispěla čestná členka paní [Cecilie] Botschon Soukupová se svým důstojným mistrovským zpěvem. Pozoruhodně silný a zvučný doprovod více než 80 vokalistů v posledním sboru měl taktéž mimořádný účinek.*“¹³² S Cecilskou ódou se dle dobových kritik pražské publikum seznámilo vůbec poprvé. Skladba u publika patrně nezaujala takové místo jako Händelova oratoria, přesto však její provedení bylo dle dobových ohlasů důstojným zakončením programu i celkové činnosti spolku.

¹³² Šifra V., *Local und Provinzialchronik, Bohemia* 38, č. 65, 17. 3. 1865, s. 784. Originální znění: „[...] *Hr. Apt wurde bei seinem Erscheinen am kranzgeschmückten Dirigentpulte stürmisch empfangen, am Schlusse aber mit Zahlreichen Blumen und Kranzspenden ausgezeichnet und mehrmals gerufen. Sláwa und hochrufe gaben Zeugniß von den Empathien, die der scheidende Leiter mit Recht bei seinen Compatrioten genießt. Den Schluß des Concertes bildet Händel's für Prag noch neue Cäcilienode, zu deren Verherrlichung das Ehrenmitglied Fr[au Cecilie]Botschon Soukup mit ihrem eben so weihevollen meisterhaften Gesange Wesentlichste beitrug. Das bewundernswerthe feste klangreiche Eingreifen von mehr den 80 Vocalisten im letzten Chore war ebenfalls von großartigste Wirkung.*“

5. Edice rukopisného návrhu stanov pro spolek

Posláním níže předložené edice je zpřístupnit badatelům obsah dosud nepublikovaného, cenného rukopisného dokumentu, který objasňuje celkovou organizační strukturu Cecilské jednoty – „*Namen und Zweck des Vereines, Vereinskraefte, Unterhaltung des Vereins, Vorstand*“ (Název a účel spolku, členové, činnosti spolku, představenstvo). Na podkladě vědeckokritické analýzy daného pramene předkládám transliterované, pokud možno původní německé znění Aptem sepsaného návrhu stanov pro spolek. Dokument je uchován v archivu Pražské konzervatoře, sign. 2 C 10, bez datace. Tvoří jej 2 volné dvojlisty nelinkovaného papíru o rozměrech 360 x 220 mm.¹³³

Předložený text však neposkytuje úplné pramenné informace. Daný archivní materiál obsahuje velké množství škrťů a nepřehledných a poměrně obtížně čitelných vpisků tužkou. Byly patrně sepsány jiným pisatelem.¹³⁴ Na tomto místě můžeme spekulovat, zda se jedná o přípis dalšího člena vedení spolku, W. Bastela či W. Deutsche. V rámci míst, kde vpisky zasahují do Aptova rukopisu, spíše pouze zanedbatelně upravují či zpřesňují původní znění stanov. Vzhledem ke složitému a nepřehlednému charakteru tužkou psaného rukopisu, jsem jako předlohu pro svoji edici zvolila především Aptův rukopis (psaný černým inkoustem), který reflektuje Aptovu původní představu o organizačních záležitostech spolku. V několika případech jsem však do edice včlenila i kratší, tužkou psané úseky (např. v místech, kde Aptův rukopis pod škrty tužkou nelze přečíst a daný úsek dává v rámci paragrafu logický smysl až po začlenění daných vpisků do kontextu atd.). V edici jsou tyto úseky zvýrazněny kurzívou. Na několika místech Aptův text není dokončen, chybí základní větné členy apod. Definitivní verze stanov se pravděpodobně nedochovala.

Celkově se jedná o 24 paragrafů, Aptův rukopis nacházíme v pravém sloupci každého listu. Stanovy jsou napsány především kurentem. V malé míře obsahuje rovněž slova psaná latinkou. V edici jsou daná místa uvedena proloženým písmem. V hranatých závorkách jsou pak uvedeny mé doplňující poznámky. Edice neobsahuje český překlad, jelikož příslušný obsah je již pojednán v rámci kapitoly *Organizační struktura instituce*.¹³⁵ Na tomto místě chci

¹³³ Viz s. 19.

¹³⁴ Viz příloha č. 2. V rámci uvedeného příkladu je však přípisů výrazně více a jsou lépe čitelné než na jiných místech příslušných stanov.

¹³⁵ Viz s. 40 – 42.

znovu poděkovat Aleně Jakubcové, která mi velice pomohla s transliterací problematictějších úseků textu.

Namen & Zweck des Vereins

P[aragraph]1

Der Cäcilien Verein zu P r a g gegründet am 22ten November 1840 /: als dem stage der h[eiligen] Cäcilia Schutzpatronin der Musik, woher auch der Name des Vereins :/ bezweckt durch gesellige Vereinigung von bereits schon musikalisch gebildeten Dilletanten die weitere Ausbildung & Verbreitung des Gesanges & der Musik überhaupt, so wie durch Aufführung klasischer & guter Vokal & Instrumental Tonstücke älterer als auch neuerer Zeit den Sinn für die Tonkunst zu beleben und zu veredeln.

Vereinskraefte

P3

Der Verein besteht aus Mitgliedern die eingetheilt werden:

1) Zu wirkende Mitglieder u[nd] z[war]:

- a) Gesangs Mitglieder
- b) Orchester Mitglieder

2) Zu Beitragende Mitglieder

3) Ehren Mitglieder.

Unterhaltung des Vereins

P4

Die Vereins Auslagen werden durch die Beitritte der beitragenden Mitglieder & Einnahmen der jährlichen Vereinskonzerten gedeckt.

Vorstand

P2

Der Verein steht unter dem Schutze eines Protector's.

1) ein Praeses

2) die Vereinsdirektions Mitglieder, *welchen*
zugetheilt *sind*:

a) der Kassier

b) der Sekretär

c) der Archivar

Eintheilung der Vereinsgeschäfte, so wie
die Obliegenheiten des Vorstandes & der
Mitglieder

Der Vorstand

a Der Praeses

P5

1) Ist Stellvertreter des Protector's

2) Hat die Leitung allen Vereinsgeschäfte

3) Alle Sitzungen zu bestimmen, so wie hierbei
der Vorsitz zu führen, und [následuje tužkou přeškrtaný text]

4) die Aufsicht über das Gesamt Vermögen des
Vereins zu führen Rechnungen

5) die Verleihung der Diplome an die Mitglieder in
Gemeinschaft der Direktions *Mitglieder*

Die Vereinsdirektions Mitglieder

P6

Besorgen die Leitung der musikalischen Übungen

Proben & Productionen, und haben zu denen

letzteren jederzeit die Programme zu verfassen

Kassier, Sekretär & Archivar

P7

a) der Kassier hat das Rechnungswesen des Vereins nach der ihm vom Praeses aus zugekommenen Instruktion zu führen

b) der Sekretär hat alle mündlichen und schriftlichen Angelegenheiten zu besorgen – die Führung des Protokolls, Expedit und Registratur die Ewidenzhaltung aller beim Verein imaztricierten Mitglieder, zu führen die Vertheilung und zusage aller an die betreffenden Mitglieder zu erlassenden Einladungen und Verständigungen.

c) der Archivar hat die Aufsicht über alle dem Vereine gehörigen Musikalien, Instrumente und andere Vereinsffekte – die Führung eines wichtigen Inwentars hierüber?

Die Mitglieder

P8

Wirkende Mitglieder.

Jedes wirkende Mitglied ist verpflichtet bei allen Proben und Produktionen zu erscheinen die ihm vor der Direktion auszugewiesenen

Parten willig zu übernehmen und nach Kräften gut auszuführen, wodurch allein das Gelingen des Gesamts erzielt

Beitragenden Mitglieder

P9

Die beitragenden Mitglieder machen sich jeder durch den Eintritt in den Verein verbindlich

einen jährlichen Beitrag von wenigstens 5 fl.
zu entrichten.

Ehren Mitglieder

P10

Dieselben machen sich es zur Pflicht dem
Verein nach Kräften zu unterstützen und
demselben mit Rath und & That an die Hand zu
gehen.

Rechte der Mitglieder

P11

Der Verein veranstaltet jährlich in der
Zeit von Monat Oktober bis Mai für
seine Mitglieder 5 Vereinskonzerte, zu
welchem jedem einzelnen Konzerte 3 E[hren] K[arten]
den beitragenden Mitgliedern zugestellt;
die übrigen Karten aber nach Verhältniß
an die wirkenden und Ehren Mitglieder von
Seite der Direktion vertheilt werden.
Nicht Mitglieder können im *Subscriptions* wege
oder Lösung von Eintrittskarten von Antheil
nehmen.

P12

die wirkenden und beitragenden Mitglieder
haben aus ihrer Mitte jährlich 6 als Ausschuß
Mitglieder, jedoch zu gleich getheilte
Anzahl der Gesangs Orchester und beitra-
genden Mitglieder zu erwählen. Dieselben
sind nur immer für ein Jahr gewählt-
nach Ablauf desselben sind selbe wieder
wählbar.

Die Wahl findet in Gegenwart des Vor-

standes durch Stimmen mehrheit statt
sie sind verpflichtet:

- 1) Bei allen sitzungen zu erscheinen und ihre Meinungen und Urtheile über die Ihnen vorgelegten Gegenstände nach ihrer Einsicht abzugeben.
- 2) die von den Ausschuß Mitgliedern gefassten Meinungen haben im Namen aller übrigen Mitglieder zu welcher Abtheilung sie angehören, zu gelten.

Aufnahme der Mitglieder

P13

Die Vereins Direktions Mitglieder sind bei einer General Versammlung der sämtlichen Mitglieder durch Stimmenmehrheit aus ihren Mitte zu erwählen- nur bleibt den Gründer des Vereins für die ganze Dauer die Direktion vorbehalten, und nach dem den Anstritte [diese] Gründer steht der obgenanten Generalversammlung das Recht zu *die Wall zu ergänzen*. Die dem Vorstande zugewiesenen der Kassär Sekretär & Archivar ist von dem Vorstande selbst zu erwählen und zu ernennen.

P14

Jeder, der als wirkendes Mitglied in den Verein beizutreten wünscht, muß:

1. schon bereits musikalisch gebildet sein
2. einen moralischen Charakter besitzen
3. muß derselbe sich einer Probe seiner Leistungen unterziehen. Bei einer bereits als

musikalisch gebildet anerkannten Dilletanten
findet keine Aufnahmeprüfung statt.

P15

Personen und musikalischen Notabilitäten deren
Kenntnisse dem Zwecke des Vereins förderlich
sind, können zu Ehren Mitgliedern durch
Direktionz Vereinsbeschluss ernannt werden.

Erlöschen der Rechte der Mitgliedschaft

P16

erfolgt

a) durch den Tod

b) durch schriftliche Austrittserklärung &
Zurücksendung des Diploms.

c) durch vorsätzliche Auserachtlassung der
den Mitgliedern obliegenden Verpflichtungen-
namentlich bei den wirkenden Mit-
gliedern durch vorsätzliches Nichterscheinen
zu den Proben & Produktionen.

Innere Einrichtung

Übungen.

P17

Die gemeinschaftlichen Zusammenkünfte zu den
Übungen finden wöchentlich 2mal,
abwechselnd für Gesang & Orchester nach Bei-
stimmung der Direktion auch öfters in dem
Vereinslokale statt.

Mitwirkungen

P18

Wird der Verein zur Mitwirkung einer
öffentlichen Akademie aufgefordert, so kann

dieselbe Zustimmung des Vorstandes
zu gesagt werden.

Sitzungen

P19

Bei den Sitzungen haben zu erscheinen:

- a) der P r a e s e s
- b) die Direktionsmitglieder
- c) der Kassier & Sekretär, letzterer als
Protokolsführer

Giltigkeit eines Vereins Beschlusses

P20

Jeder Beschluß des Vereins ist giltig, sobald

- a) außer dem Praeses Direktions.
Mitglieder zugegen sind.
 - b) der Beschluß von der Stimmen-
mehrheit gefaßt wird.
- 2) Rollar [per rolam] beschlüsse sind nur in dringenden
fällen gestattet, sie gelten jedoch nur unter
den Bedingungen a) und b) dieses Paragraphes

Verwaltung

P21

1. die Maßregeln derselben werden so
wie die Istruktionen von dem Vorsteande
entworfen.
2. die Diplomen werden von dem Protactor
dem Praeses und Vereinsdirektionsgliedern
3. andere Urkunden & Schriften von dem
P r a e s e s & dem Sekretär entworfen.

P22

Vereins-Siegel

Das Siegel führt in der Mitte eine Lyra durchwunden mit einem Palmzweig und aufgeschlagenen Notenbuch und die Umschrift Cäcilien Verein zu P r a g.

P23

Vorschläge zur Verbesserung der Statuten hat der Vorstand zu verfassen und bei einer Sitzung in Antrag zu bringen es steht aber auch jedem Mitglied das Recht zu, solche Vorschläge bei dem Vorstände schriftlich zu überreichen, diese werden nach anerkannter Anwendbarkeit der k[aiserlich] k[öniglichen] h[ohen] landestelle zur Genehmigung vorgelegt, u[nd] den übrigen Mitglieder[n] bekannt gegeben.

P24

Sollte ein Mitglied dem Vereine durch den Tod entrißen werden, so sind die wirkenden Mitglieder verpflichtet, die ihm von Vereine aus gebührenden letzte Ehrenbezeugungen zu bezeugungen zu erweisen.

Závěr

Cecilská jednota hrála v rámci dobového pražského kulturního života významnou roli. Předložené výsledky studia pramenů k danému tématu reflektují rozmanitou produkci spolku na poli uměleckého koncertního, ale i obecně společenského života v Praze. Jednota disponovala početným mužským a chlapeckým sborem, založila také svůj vlastní orchestr. Jako jeden z prvních pražských spolků se tak systematicky věnovala rovněž uvádění větších sborových a orchestrálních skladeb, mezi nimiž najdeme po obsahové a interpretační stránce hodnotná a náročná díla. Při svých pestrých veřejných činnostech těleso seznamovalo publikum (jako v dané době jediný pražský hudební spolek) především s hudebními novinkami dosud v Praze neprovedenými, rozšiřovalo tak obzory posluchačů v oblasti dobového středoevropského provozovacího materiálu a jak již bylo nastíněno v úvodu práce, poskytlo tím veřejnosti mimo jiné i případné nové tvůrčí podněty. Pražský spolek byl svými rozmanitými a horlivými činnostmi do jisté míry proslulý také v zahraničí. Aptova jednota je sice v dobových textech zařazována mezi tzv. diletantské spolky (část spolku tvořily amatérské síly), nicméně vzhledem k výše uvedeným skutečnostem se dle mého názoru jedná o instituci, která zaujímá v rámci pražských kulturních dějin v jistém směru výsadní postavení a je třeba na tuto skutečnost patřičně poukázat, jelikož jednotě ani jejímu významnému zakladateli dosud nebyla věnována adekvátní pozornost.

I přes některá nová zjištění, která tato diplomová práce přináší, prokazují výsledky dosavadního vědeckého poznání v rámci dané problematiky stále značnou mezerovitost a torzovitost. Práce se především na podkladě studia pramenů pokusila podat přehled o vývoji jednoty, podložit tvrzení, že spolek tvořil jednu z hlavních os dobového pražského koncertního dění, a rámcově nastínit témata, kterým by se ještě případní badatelé se zájmem o danou problematiku mohli v budoucnu věnovat, abychom získali pokud možno úplný obraz o činnostech a významu spolku v širších souvislostech.

Především je ještě třeba důkladně prostudovat dobový tisk, který obsahuje cenné poznatky nejen k vývoji spolku a recepci jeho repertoáru, ale zpřesňuje také představu o dalších osobnostech spojených s produkcemi instituce, kteří nejsou v rámci spolkové knihy uvedeny. Další, stále ještě nedostatečně prozkoumanou oblastí k danému tématu, je pramenná základna. Práce sice předkládá komplexní přehled materiálů ke sledované problematice, nicméně vzhledem k rozsáhlému množství a rukopisnému charakteru velké části archiválií nebylo z časových důvodů možné všechn materiál prostudovat. Zejména archivní fondy Pražské

konzervatoře vykazují pestrou škálu pramenů, které se vztahují k danému tématu. Dochovaná Aptova početná korespondence nejen s předními osobnostmi dobového hudebního života zahrnuje množství zajímavých a cenných informací, které mohou být rovněž klíčové pro objasnění dalších souvislostí spojených s Cecilskou jednotou a dobovým koncertním děním. Doufám, že nové poznatky, které byly v rámci výše uvedených kapitol předloženy, poslouží nejen k prohloubení znalostí o samotném spolku a jeho významném zakladateli či inspirují nové badatele se zájmem o dané téma, ale v širším kontextu budou také využity pro interpretaci pražské koncertní kultury sledovaného období jako takové.

SOUPIS PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY:

Knihovna a archiv Pražské konzervatoře, fond *Anton Apt*, dále vybrané materiály – korespondence, spisový materiál konzervatoře pro roky 1854 – 1866, hudebniny, programy koncertů

Národní archiv, Oddělení fondů samosprávy a státní správy do roku 1848 a církevních institucí (1. oddělení), fond *Presidium českého gubernia*

Národní muzeum, České muzeum hudby – Hudebněhistorické oddělení, fond *Tisková dokumentace*

Národní muzeum, Divadelní oddělení – fond *Divadelní cedule a plakáty*

DOBOVÝ TISK:

Bohemia. Ein Unterhaltungsblatt

Bohemia

Dalibor

Lumír

Neue Zeitschrift für Musik

Slavoj

Použité články – výběr:

Db, Úmrtí, *Dalibor IX*, č. 41, 5. 11. 1887, s. 326

V., Local und Provinzialchronik, *Bohemia 38*, č. 65, 17. 3. 1865, s. 784

Bez šifry, *Slavoj III*, č. 12, 1863, s. 223

Bez šifry, Tagesgeschichte, *Neue Zeitschrift für Musik 61*, č. 18, 28. 4. 1865, s. 154

Bez šifry, Z Prahy a z venkova, *Lumír*, č. 51, 23. 12. 1858, s. 1218

Bez šifry, Zprávy domácí, *Dalibor 1*, č. 9, 2. 12. 1858, s. 37 – 38

Další jednotlivé články z dobových periodik viz níže.

LITERATURA:

- Ambros, August Wilhelm: *Das Conservatorium in Prag. Eine Denkschrift bei Gelegenheit der fünfzigjährigen Jubelfeier*, Prag 1858
- [Apt, Anton]: *Programme der Concerte, kirchlichen Musikaufführungen und anderweitigen Mitwirkungen des CACILIEN-VEREINS in Prag während seiner 25jährigen Wirksamkeit in der Zeitperiode vom Jahre 1840 bis 1865*, Praha 1880
- Batka, Richard: *Kranz, gesammelte Blätter über Musik*, Leipzig 1903
- Berkovec, Jiří: *Antonín Dvořák*, Praha 1969
- Branberger, Jan: *Konservatoř hudby v Praze. Pamětní spis k stoletému jubileu založení ústavu*, Praha 1911
- Breig, Werner – Dürrer, Martin – Mielke, Andreas: Richard Wagner, Seine Briefe und ihre Dokumentation, in: *RUBIN: Wissenschaftsmagazin der Ruhruniversität Bochum 4*, č. 2, 1994
- Čech, Adolf: *Z mých divadelních pamětí*, Praha 1901
- Černušak, Gracian (ed.): *Pazdírkův hudební slovník naučný*, I, II, Brno 1937
- Černušak, Gracian a kol.: *Československý hudební slovník osob a institucí*, sv. 1, 2, Praha 1965
- Černý, Jaromír a kol.: *Hudba v českých dějinách*, Praha 1989
- Finscher, Ludwig: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Personenteil, Kassel 1994
- Freemanová, Michaela: Jednota umělců hudebních ku podpoře vdov a sirotek – Tonkünstler Wittwen-und-Waisen Societät (1803–1903) a její role v životě Prahy 19. století, in: Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří: *Od středověkých bratrstev k moderním spolkům, Documenta Pragensia XVIII*, 2000
- Freemanová, Michaela: Prague's Cäcilien-Verein and its contemporaries: Bohemian choral societies and their German (and Czech) choral repertoire, in: Fischer, Erik (ed.): *Chorgesang als Medium von Interkulturalität: Formen, Kanäle, Diskurse*, Stuttgart 2007
- Freemanová, Michaela: Prague's Society of Musicians (1803 – 1903/1930) and its role in the music and social life of the city, in: *Hudební věda 40*, č. 1, 2003
- Fukač, Jiří – Vysloužil, Jiří – Macek, Petr (ed.), *Slovník české hudební kultury*, Praha 1997
- Hostinský, Otakar: *Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu*, Praha 1901
- Hladíková, Radka: *Pražské hudební ústavy 19. století* (proseminární práce), Ústav hudební vědy FF UK, Praha 2003
- Jelínek, Hanuš (ed.): *Padesát let Umělecké besedy 1863 – 1913*, Praha 1913

- Kubátová, Ludmila: *Z hudebního života v Praze ve 2. polovině 19. století. Edice k roku české hudby*, sv. 1: 1842 – 1865, Praha 1984
- Laiske, Miroslav: *Časopisectví v Čechách 1650 – 1847. Příspěvek k soupisu periodického tisku, zejména novin a časopisů*, Praha 1960
- Ludvová, Jitka – Lébl, Vladimír: Pražské orchestrální koncerty v letech 1860 – 1895, in: *Hudební věda XVII*, č. 2, 1980
- Matějčková, Helena: *Místo Žofínské akademie v hudebním životě Prahy 19. století: koncertní činnost v letech 1841 – 1850*, diplomová práce, FF UK Praha 2010
- Matějčková, Helena: Hudební produkce Žofínské akademie 1841 – 1850, in: *Hudební věda* 48, č. 2, 2011
- Maýrová, Kateřina: Činnost hudebních spolků a sdružení z 19. a 1. poloviny 20. století, jak je dokumentována ve sbírkovém fondu tiskové dokumentace Českého muzea hudby, s akcentací na hudební aktivitu tzv. Cecilské jednoty v Praze, in: Bařa, Jan (ed.): *Miscellanea z výročních konferencí 2001 až 2005*, Praha 2006
- Maýrová, Kateřina: Sbírkový fond tiskové dokumentace Českého muzea hudby s akcentem na problematiku hudebního života v Praze v 19. století, in: *Opus Musicum 2015/2*
- Meliř, Antonín Emanuel: O působení jednoty hudebních umělců Pražských k podporování vdov a sirotků, *Dalibor. Časopis pro hudbu, divadlo a umění vřbec VI* (1863)
- Meliř, Antonín Emanuel: O zpěvácých spolcích zpěvácým spolkům, *Dalibor. Časopis pro hudbu, divadlo a umění vřbec VI* (1863)
- Meliř, Eduard: O nynějším stavu hudby v Čechách a v Praze zvlářt, in: *Lumír. Belletristický týdeník VII* (1857)
- Mojžiřová, Olga (ed.): *Bedřich Smetana. Doba, život, dílo*, Praha 1998
- Očadlík, Mirko – Smetana, Robert: *Československá vlastivěda*, sv. 9, díl 3, Praha 1979
- Ottlová, Marta – Pospíšil, Milan: *Bedřich Smetana a jeho doba*, Praha 1997
- Ottlová, Marta – Pospíšil, Milan: Proměny hudby v městské společnosti 19. století, in: Freimanová, Milena (ed.): *Město v české kultuře 19. století*, Praha 1983
- Pilková, Zdeňka: K dějinám českých reprodukčních těles v 19. století, in: *Hudební věda X*, č. 2, 1973
- Plavec, Josef: *Frantiřek Škroup*, Praha 1946
- Procházka, Rudolf: Anton Apt und der Cäcilienverein, in: *Das romantische Musikprag, Žatec* 1914
- Reitterová, Vlasta: Richard Wagner na pražském jeviřti, in: *Přednářky z 56. běhu Letní školy slovanských studií*, Praha 2013

- Roubík, František: *Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863 – 1895*, Praha 1936
- Sadie, Stanley – Tyrell, John: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Second Edition, London 2001
- Srb Debrnov, Josef: *Dějiny hudby v Čechách a na Moravě*, Praha 1891
- Stapleton, Karl: *Czech Music Culture in Prague 1858 – 1865. A catalogue of Prague concert life compiled from reports and reviews published by Czech newspapers and periodicals October 1858 – December 1865* (disertační práce), School of Humanities (Department of Music) – The University of Birmingham 2002
- Šťovíček, Ivan: *Ediční teorie a metodika*, Praha 2008
- Šťovíček, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti: příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002
- Wagner, Undine: Pražské hudební spolky v 19. století a jejich význam pro české a německé národní hnutí, in: Fejtová, Olga – Ledvinka, Václav – Pešek, Jiří: *Ztracená blízkost*, Praha – Norimberk v proměnách staletí, *Documenta Pragensia XXIX*, 2010

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- <http://bluemountain.princeton.edu> – Blue Mountain Project, Historic Avant-Garde Periodicals for Digital Research
- <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do> – portál Kramerius provozovaný Národní knihovnou ČR
- <http://prague.cardiff.ac.uk/> – Prague Concert Life 1850 – 1881: an annotated database
- <http://www.ahmp.cz/> – Archiv hlavního města Prahy: soupis pražského obyvatelstva 1830 – 1910 (1920)
- <http://www.nacr.cz/> – Národní archiv: digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství (konskripce) 1850 – 1914

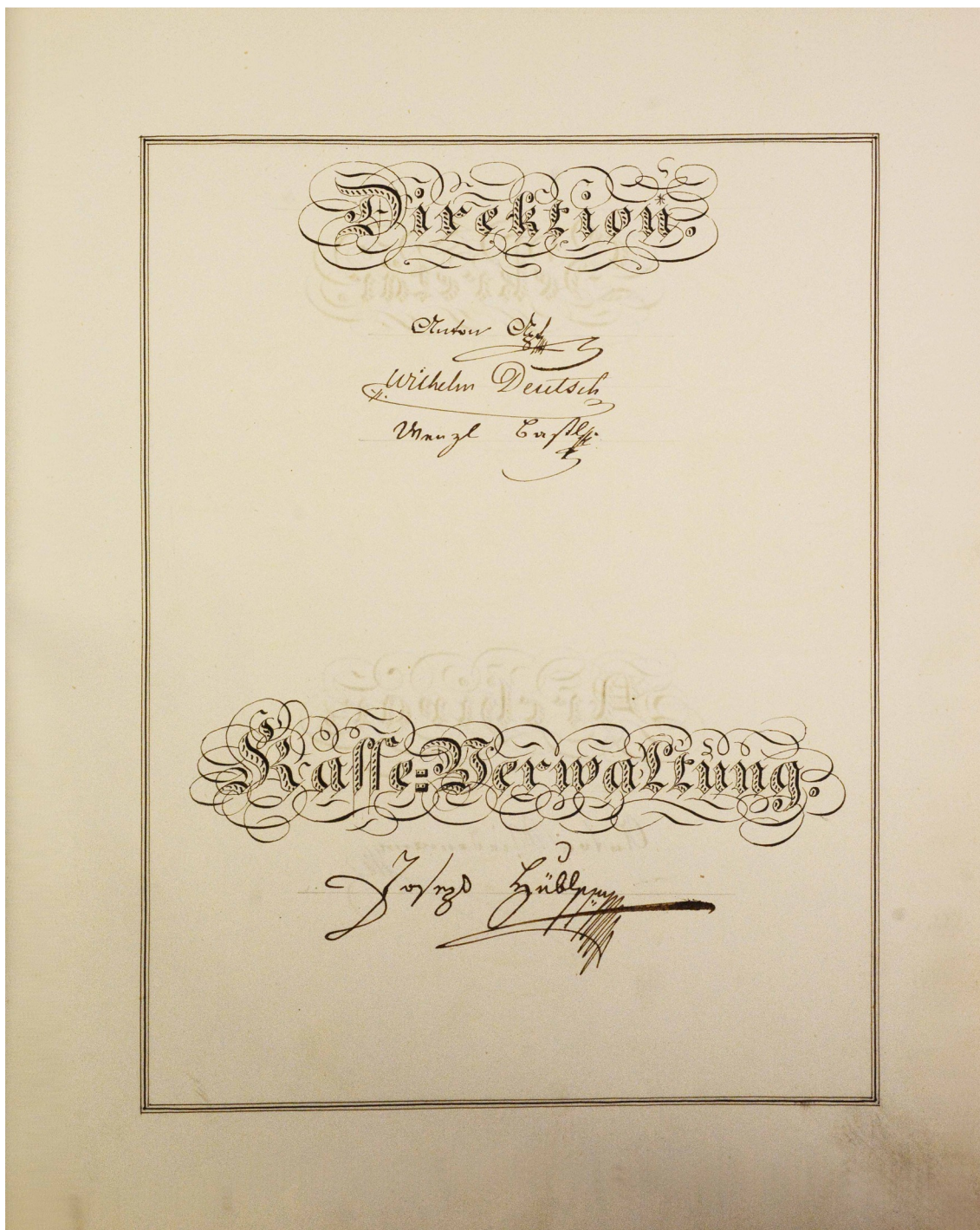
PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	<i>Spolková kniha</i>	II
Příloha č. 2	<i>Rukopisný návrh stanov pro spolek (§ 5 – 8)</i>	V
Příloha č. 3	<i>Osvědčení o členství K. Chmela v Cecilské jednotě</i>	VI
Příloha č. 4	<i>Tzv. „modré album“, které Aptovi věnovala Umělecká beseda</i>	VII
Příloha č. 5	<i>Dopis A. Aptovi od R. Wagnera (14. 6. 1853, Curych)</i>	IX
Příloha č. 6	<i>Dopis A. Aptovi od G. Meyerbeera (28. 5. 1863, Berlín)</i>	XI

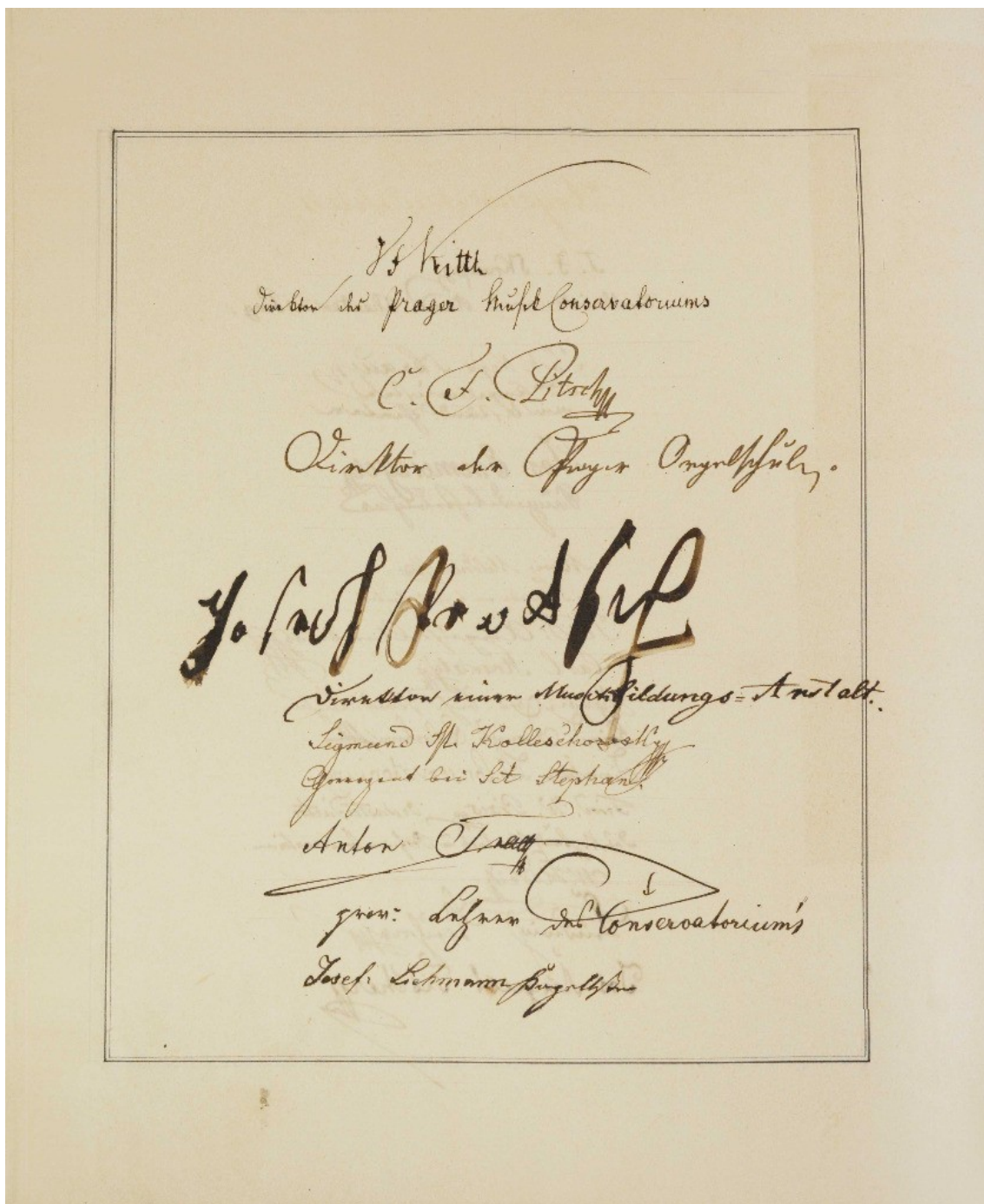

Spolková kniha – přední strana desek
Archiv Pražské konzervatoře, sign. VI – 26

Spolková kniha – podpisy členů vedení a pokladníka

Archiv Pražské konzervatoře, sign. VI – 26

Spolková kniha – ukázka podpisů čestných členů spolku

Archiv Pražské konzervatoře, sign. VI – 26

Eintheilung der Vereinsgeschäfte, so wie die Obliegenheiten des Vorstandes & der Mitglieder

Der Vorstand

A Der Praesid

§ 5.

Es ist in Vorstehenden § 5. die
Pfleger des Vereins zu sein

Die Pflichten des Praesid zu sein
bei
Flugpost den gefälligst
Anweisungen zu geben

Die Pflichten des Mitglieds
den Vereins zu sein
den Vereins zu sein
den Vereins zu sein

Die Pflichten des Mitglieds
den Vereins zu sein
den Vereins zu sein
den Vereins zu sein

Die Pflichten des Mitglieds
den Vereins zu sein
den Vereins zu sein
den Vereins zu sein

1. Die Vollmacht des Praesid, die
2. Die Vollmacht des Praesid, die
3. Die Vollmacht des Praesid, die
4. Die Vollmacht des Praesid, die
5. Die Vollmacht des Praesid, die

§ 6.
Die Pflichten des Mitglieds
den Vereins zu sein

§ 7.
Cassier, Sekretar & Archivar

- a. Die Pflichten des Cassier, die
- b. Die Pflichten des Sekretar, die
- c. Die Pflichten des Archivar, die

Die Mitglieder

§ 8.

Die Pflichten der Mitglieder
den Vereins zu sein

Ukázka z Aptových rukopisných návrh stanov pro spolek (§ 5 – 8)
Archiv Pražské konzervatoře, sign. 2C 10

Die Direction des Cäcilien-Vereins

ertheilt dem

Herrn Karl Chmel gebürtig aus Lidice,
Lezisl. Unköscht

DAS ZEUGNISS,

dass derselbe in den Cäcilien-Verein am 24ten Oktober 1859

als wirkendes Vereins-Mitglied

zum Chorgesang und Orchester

aufgenommen wurde,

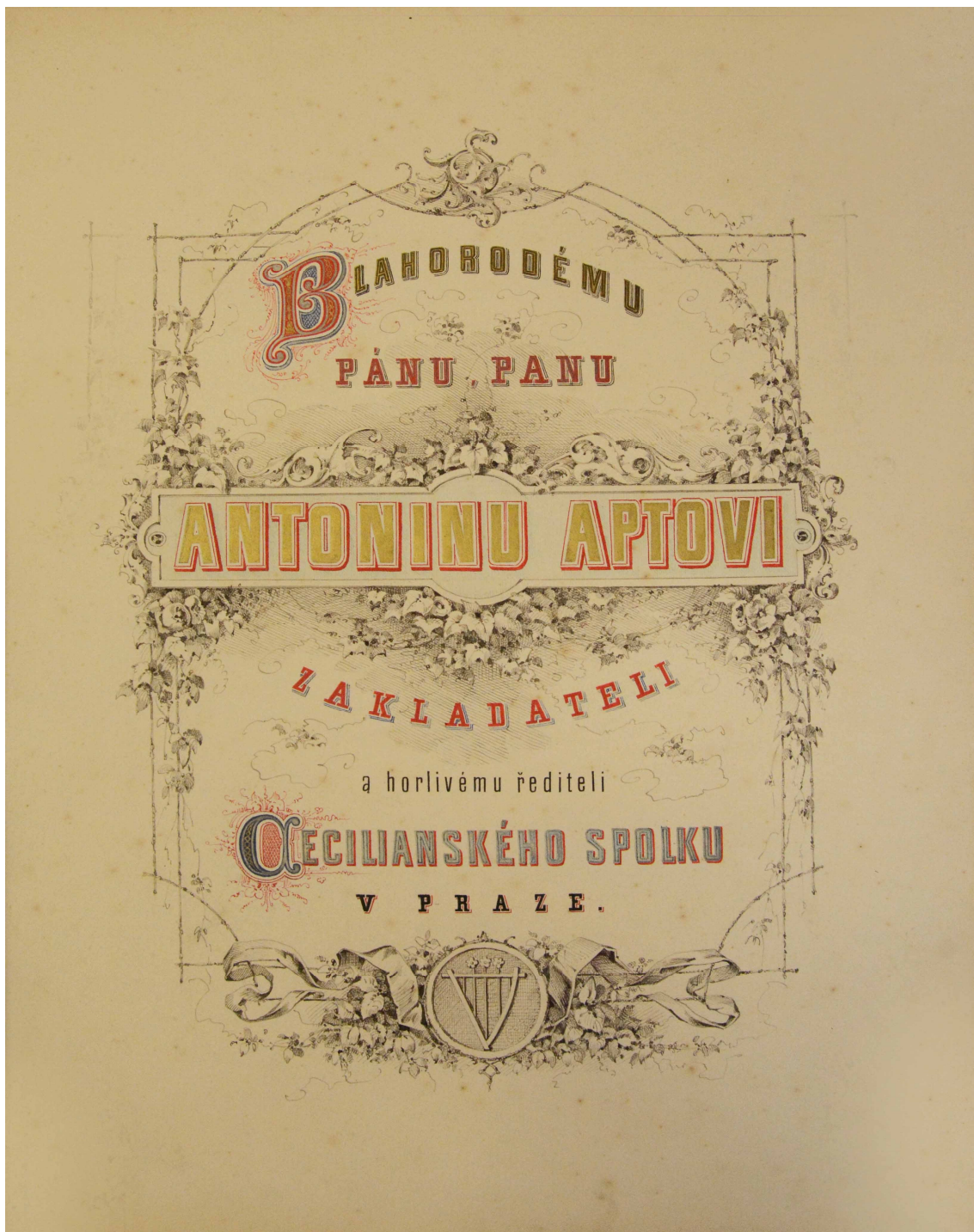
und sich bei Letzterem als guter Violin- und
Viola-Spieler bewährt hat, im Orchester die Flügel,
den Chor und die verschiedenen Holzbläser besetzt
zu werden verdient.

Prag, am 11ten April 1862

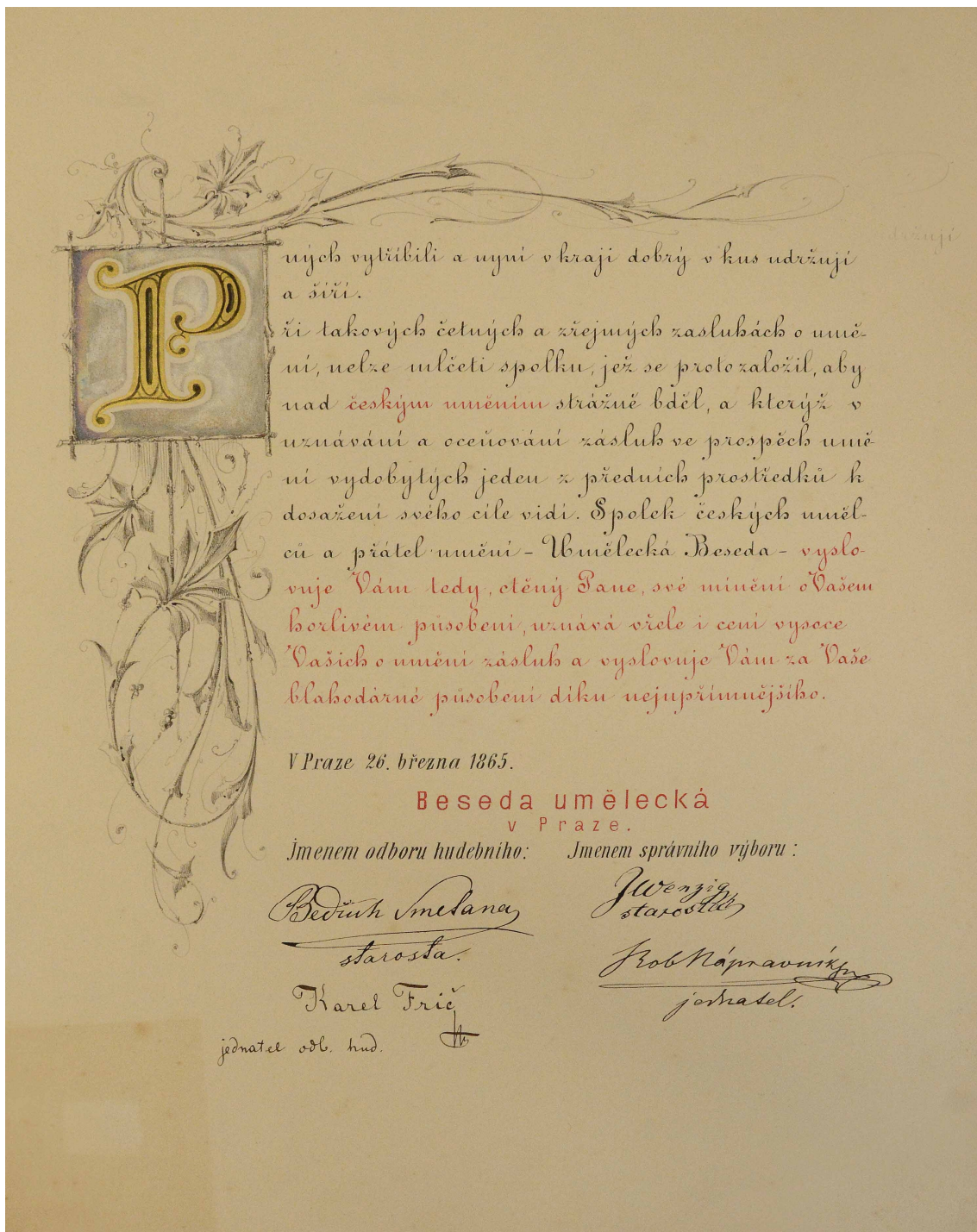
Karl Chmel
Lidice

Osvědčení o členství K. Chmela v Cecilské jednotě
Archiv Pražské konzervatoře, Fond Anton Apt, bez sign.

Ukázka z tzv. „modrého alba“, které A. Aptovi roku 1865 věnovala Umělecká beseda (1)

Archiv Pražské konzervatoře, sign. 2C 469

Ukázka z tzv. „modrého alba“, které A. Aptovi roku 1865 věnovala Umělecká beseda (2)

Archiv Pražské konzervatoře, sign. 2C 469

Geehrtesten Herr!

Nehmen Sie meinen besten Dank
für Ihre Bemühungen um die
Ausführung meiner Arbeiten!
Richtig hat mir Alles mitgetheilt,
daß Sie ihm über die letzte
Ausführung eines Fragments
auch Lobesworten melden. Ich
bewundere Ihren Muth und Ihre
Ausdauer, und freue mich sehr,
daß Sie mit erwünschtem Erfolge
gerückt zu sehen.

Vielleicht bleiben allerdings dergleichen
Contrauctionen dramatischer
Stücke immer: ob selbst erklopft
nicht zwar künstlich - nachgedrungen
In einem Aehnlichem, doch bewunder
ich hierbei alle eigenlichen Drama-
tischen Situationen; wie ich mir sehr
erfreue Sie aus einem beifolgenden
Programme, aus dem Sie sich vielleicht

Dopis A. Aptovi od Richarda Wagnera (14. 6. 1853, Curych)

Archiv Pražské konzervatoře, sign. 2C 484

einiges zu Nutze werden. Die Fragmente
wünsche ich alle besonders aufzusuchen,
mit gewissen Auslassungen, und
aufsuchen versehen, um sie aus
dem Rahmen des Drama's heraus
lösen zu lassen. Wünschen Sie
es, so habe ich Ihnen die Partitur
dieser ungenutzten Fragmente
einmal zu geben.

Nochmals sage ich Ihnen meinen
herzlichsten Dank, und wünsche
aufrecht Alles Gute von Ihnen
zu erfahren.

Mit Hochachtung grüßt Sie

Ihr

ergrüßter

Richard Wagner

Zürich
14 Juni 1853

Dopis A. Aptovi od Richarda Wagnera (14. 6. 1853, Curych)

Archiv Pražské konzervatoře, sign. 2C 484

